

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย
2. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี)
3. การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย
 - 3.1 หลักการจัดประสบการณ์
 - 3.2 แนวการจัดประสบการณ์
 - 3.3 การจัดกิจกรรมประจำวัน
4. บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร
5. หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย
6. การจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
7. การประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดร้อยเอ็ด
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย ได้เริ่มต้นมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 จนมาถึงปัจจุบัน ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ได้มีบุคคลที่มีความคิดริเริ่มหลายท่านที่ให้ความสำคัญของการศึกษาของเด็กวัยนี้ โดยได้วางรากฐานของการจัดการศึกษาในระดับนี้ โดยคำนึงถึงเด็กเป็นปัจจัยสำคัญ (สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 114 – 115) ดังนี้

จอห์น อาโมส คอมินิอุส (John Amos Comenius. 1592 – 1670) นักคิด นักปฏิบัติด้านการศึกษาชาวเยอรมัน มีแนวคิดที่ว่า บ้านเป็น โรงเรียนแห่งแรกของเด็ก ดังนั้น โรงเรียนสำหรับเด็ก ๆ

ควรมีสภาพเหมือนบ้านที่ดี ช่วยให้เด็กมีความสุข และมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง เด็กต้องได้รับการฝึกฝนด้านจิตใจไปพร้อม ๆ กับด้านสติปัญญา

จอห์น ล็อก (John Locke. 1632 – 1704) นักปรัชญาคนสำคัญชาวอังกฤษ เขาย้ำให้ครูหรือผู้ใหญ่ให้ความสำคัญแก่เด็ก ๆ เขาเชื่อว่าเด็กเหมือนผ้าขาว เด็กมีความแตกต่างกันช่วงวัยต้น ๆ ของชีวิต เป็นช่วงวัยสำคัญ ประสบการณ์ต่าง ๆ และการเล่นมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กอย่างยิ่ง

จ็อง จาค รูโซ (Jean Jacques Rousseau. 1712 – 1778) นักปราชญ์ด้านการเมืองและการศึกษาชาวฝรั่งเศส แสดงทัศนะที่สำคัญว่า ให้ตระหนักถึงการให้เด็กเล็ก ๆ เรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติ และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โจฮันน์ ไฮน์ริค เปสตาลอสซี (John Pestalozzi. 1740 – 1827) นักปฏิรูปการศึกษาชาวสวิส เชื่อว่าเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านความสนใจตามความต้องการในการเรียนรู้ นำทฤษฎีการใช้ความเมตตากรุณาแทนการลงโทษมาใช้ในห้องเรียน เป็นผู้ริเริ่มเรื่องการเตรียมความพร้อม โดยให้เด็กใช้เวลาและประสบการณ์ เพื่อให้เด็กจะได้เกิดความเข้าใจและการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เฟรดริค เฟร็อบเอล (Fredrich Wilhelm Froebel. 1782 – 1852) นักศึกษาชาวเยอรมันผู้ได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการอนุบาลศึกษา เป็นผู้จัดตั้ง โรงเรียนอนุบาล เรียกว่า Kindergarten ขึ้นเป็นคนแรก ได้สรุปแนวคิดและประสบการณ์ว่าการศึกษาระดับนี้ต้องเน้นให้เรียนรู้จากการเล่น และการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบและเชื่อว่าการเรียนรู้ผ่านการเล่นนี้จะช่วยให้ชีวิตพัฒนาได้อย่างสมดุล

มาเรีย มอนเตสซอรี (Msria Montessorli. 1870 – 1952) แพทย์ชาวอิตาลี ผู้วางปรัชญาการพัฒนาเด็กไว้ว่า เด็กทุกคนปรารถนาการเรียนรู้อย่างอิสระจากการเล่น การกระทำและพัฒนาไปตามขั้นตอน สติปัญญาจะพัฒนาขึ้นจากการได้สัมผัสและการฝึกการรับรู้เป็นทักษะเบื้องต้นของการอ่าน เขียน และสะกดคำ ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรม ครูเป็นเพียงผู้แนะนำช่วยเหลือเน้นเรื่องสุขภาพอนามัย

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey. 1859 – 1962) นักปรัชญาและนักการศึกษาชาวอเมริกัน เชื่อว่าเด็กเล็ก ๆ ต้องเรียนรู้จากการกระทำ ทดลอง และค้นพบด้วยตนเอง (Learning by doing) คิดอย่างสร้างสรรค์ และมีทักษะการตัดสินใจ เขาเรียกร้องให้มีการเตรียมสภาพแวดล้อมให้เด็ก เพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้และมีประสบการณ์ด้วยตนเอง ครูเป็นเพียงผู้จัดเตรียมประสบการณ์

แพตตี้ สมิทซ์ ฮิลล์ (Patty Smith Hill. 1868 – 1946) นักการศึกษาชาวอเมริกัน เสนอแนวคิดการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลไว้ว่า เด็กควรได้รับการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ก่อน และต้องให้เวลาเด็กให้มากพอในการส่งเสริมจินตนาการและการสร้างสรรค์กระบวนการที่เด็ก

ทำงานสำคัญยิ่งกว่าผลงานของเด็ก ฮิลล์เป็นผู้ริเริ่มคิดบล็อกกลวงขนาดใหญ่ให้เด็กได้เข้าไปข้างในได้ เป็นผู้นำกระดิ่งเหล็กสามเหลี่ยม และเครื่องเคาะจังหวะมาใช้

แอร์โมลด์ กีเซลล์ (Arnold Gessel. 1880 – 1961) เขาอธิบายว่าเด็กมีอายุตามปีปฏิทิน 5 ขวบ อาจมีพฤติกรรมเท่ากับเด็ก 5 ขวบจริง ๆ หรือเท่ากับเด็ก 3 ขวบก็เป็นที่ได้ และย้ำว่าเด็กจะมีพัฒนาการไปตามลำดับไม่ข้ามขั้น

กรมวิชาการ (2540 : 3 – 5) กล่าวถึงแนวคิดในการจัดหลักสูตรก่อนประถมศึกษาหรือการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการ ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า พัฒนาการของมนุษย์เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคมและสติปัญญา จะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน เด็กแต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะพัฒนาการแตกต่างกันไป ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเด็กจึงเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางให้ครูหรือผู้เกี่ยวข้องเข้าใจเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดู และจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของแต่ละบุคคลส่งเสริมให้เด็กพัฒนา จนบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการได้ชัดเจนขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้

การเรียนรู้ของมนุษย์เรามีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเองในสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก

การเล่นถือว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตของเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเอง การเล่นจะมีอิทธิพลและมีผลต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ – จิตใจ และสังคม

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม

วัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกันไป ครูก่อนประถมศึกษาจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่าวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมของเด็ก มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็ก พัฒนาศักยภาพและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ครูผู้สอนต้องเรียนรู้วัฒนธรรม

ของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็ก ได้พัฒนาเกิดการเรียนรู้และอยู่ในกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานที่เหมือนกันหรือต่างกันได้อย่างราบรื่น

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 : 3 – 5) กล่าวว่า แนวคิดการจัด การศึกษาปฐมวัย ซึ่งใช้เป็นหลักการในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มี ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก พัฒนาการของมนุษย์เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงใน เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา จะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน เด็กแต่ละคนจะเติบโต และมีลักษณะพัฒนาการแตกต่างกันไปตามวัย โดยมีพัฒนาการเด็กปฐมวัยบ่งบอกถึงการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวเด็กอย่างต่อเนื่องในแต่ละวัย เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 5 ปี

พัฒนาการแต่ละด้าน มีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำมาใช้ในการ พัฒนาเด็ก อาทิ ทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกายที่อธิบายการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก ว่ามี ลักษณะต่อเนื่องเป็นลำดับขั้น เด็กจะพัฒนาถึงขั้นใดจะต้องเกิดวุฒิภาวะของความสามารถขั้นนั้น ก่อน หรือ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาที่อธิบายว่าเด็กเกิดมาพร้อมวุฒิภาวะ ซึ่งจะพัฒนาขึ้นตาม อายุ ประสบการณ์ คำนิยามทางสังคมและสิ่งแวดล้อม หรือทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่อธิบาย ว่าเด็กจะพัฒนาได้ดีถ้าในแต่ละช่วงอายุเด็ก ได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ตนพอใจ ได้รับความรัก ความอบอุ่นอย่างเพียงพอจากผู้ใกล้ชิด มีโอกาสช่วยเหลือตนเอง ทำงานที่เหมาะสมกับวัยและมี อิสระที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนอยากรู้อบ ๆ ตนเอง

ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเด็ก จึงเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางให้ผู้สอน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความ แตกต่างของแต่ละบุคคล ในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กพัฒนาจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการได้ ชัดเจนขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์เรามีผลสืบเนื่องมาจาก ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยเด็กจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเองและการเรียนรู้จะเป็น ไปได้ดี ถ้าเด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าได้เคลื่อนไหว มีโอกาสคิดริเริ่มความต้องการและความสนใจของตนเอง รวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระ อบอุ่นและปลอดภัย ดังนั้น การจัด สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และเนื่องจากการเรียนรู้เป็นพื้นฐานของพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น ทั้งคนเราเรียนรู้มาตั้งแต่เกิดตาม

ธรรมชาติก่อนที่จะมาเข้าสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่จะให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเอง ในสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระ เอื้อต่อการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา และค้นพบด้วยตนเอง การเล่นจะมีอิทธิพลและมีผลดีต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา จากการเล่นเด็กมีโอกาสนอกเหนือไปจากส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ได้ใช้ประสาทสัมผัสและการรับรู้ ผ่อนคลายอารมณ์ และแสดงออกถึงตนเอง เรียนรู้ความรู้สึกรู้ใจของผู้อื่น การเล่นจึงเป็นทางที่เด็กจะสร้างประสบการณ์เรียนรู้สิ่งแวดล้อม เรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่น กับธรรมชาติรอบตัว ดังนั้น หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย จึงถือ “การเล่น” อย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่หรือแวดล้อมตัวเด็ก ทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกันไป หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยนี้ ถือว่าผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่าวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมตัวเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ผู้สอนควรต้องเรียนรู้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนาเกิดการเรียนรู้ และอยู่ในกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานเหมือนหรือต่างจากตนได้อย่างราบรื่นมีความสุข

จากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่นักวิชาการศึกษาผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจ พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กและต้องรู้วิธีการในการจัดประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพราะเด็กจะมีความพร้อมในการเรียนที่แตกต่างกัน ต้องจัดกิจกรรมที่มีพัฒนาการควบคู่ไปกับการเล่น การเล่นจะมีอิทธิพลและมีผลดีต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา การเล่นจึงเป็นทางที่เด็กจะสร้างประสบการณ์เรียนรู้กับธรรมชาติรอบตัวการศึกษาปฐมวัย จึงถือ “การเล่น” อย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

2. ความหมายของการศึกษาปฐมวัย

คำว่า การศึกษาปฐมวัย หรือแต่เดิมเคยเรียกว่า การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 10) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า เป็นการศึกษาในลักษณะอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาความพร้อมของเด็ก ทั้งทาง

ร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม บุคลิกภาพ และสติปัญญา เพื่อรับการศึกษาในระดับต่อไป โดยมุ่งจัดให้แก่เด็กวัย 3 – 5 ปี ซึ่งเป็นวัยสำคัญในการวางรากฐานชีวิต กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการจัดการศึกษาของชาติ ได้ดำเนินการจัดเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนวัยเรียน

จินตนา หมู่ผึ้ง (2540 : 18) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัยว่า เป็นการจัดการศึกษาให้เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี ซึ่งเป็นวัยของการวางพื้นฐานทางการศึกษาให้แก่เด็กในระยะเริ่มต้น

กรมวิชาการ (2541 : 3) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กตั้งแต่อายุ 3 – 6 ปี เป็นการจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับวัย พัฒนาการ ความสนใจ และสภาพแวดล้อม

ศตวรรษ ประจงค์ (2541 : 13) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า เด็กอายุ 3 – 6 ปี เป็นวัยที่มีความสำคัญที่ทุกฝ่ายจะต้องให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 36 ก. (2546 : 1) กล่าวว่า การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุ 3 – 6 ปี เพื่อเป็นการวางรากฐานชีวิตและการเตรียมความพร้อมของเด็กทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และการอยู่ร่วมในสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 5) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม – วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

จากความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัยที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาให้เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กดำเนินการจัดเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนวัยเรียนในทุก ๆ ด้าน เพื่อจะได้รับการศึกษาในระดับต่อไป การศึกษาปฐมวัยในระบบ โรงเรียน ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้กับเด็กเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

3. ความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยหรือระดับก่อนประถมศึกษา ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยหรือระดับก่อนประถมศึกษา ไว้ดังนี้

ประเวศ วะสี (2543 : 2) กล่าวว่า ความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัย คือ การอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีคุณภาพ ถือเป็นหัวใจในการสร้างคุณภาพของคนให้อยู่เย็นเป็นสุขและเจริญก้าวหน้าในทางที่ถูกต้อง คุณภาพของเด็ก คือ การวางรากฐานคุณภาพของผู้ใหญ่และของสังคมการเสริมสร้างคุณภาพเด็ก คือการสร้างรากฐานของสังคม ประเทศใดที่ต้องการวางรากฐานที่มั่นคงของสังคม ต้องเสริมสร้างคุณภาพของเด็ก

วราภรณ์ รักรวิชัย (2545 : 53) กล่าวว่า ความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัย คือ ขั้นการพัฒนาการของเด็กที่พัฒนามาถึงระดับหนึ่งที่จะทำให้เด็กมีความสามารถที่จะเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ ๆ ได้อย่างง่าย โดยที่วุฒิภาวะทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีการพัฒนาถึงจุดหนึ่ง ซึ่งเป็นรากฐานให้เขาก้าวไปสู่การเรียนรู้ใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 1) กล่าวว่า สภาพวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรง ได้สร้างความกดดันให้เกิดความจำเป็นอย่างยิ่งในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาของไทยให้สามารถผลิตผู้ที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณธรรม จริยธรรม อีกทั้งรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีคุณภาพ จากผลงานวิจัยทางการแพทย์ พบว่า เด็กปฐมวัยไทยจำนวนมากถึง 1 ใน 6 มีพัฒนาการล่าช้า ไม่สมวัย โดยมีอัตราส่วนเพิ่มขึ้นตามอายุ แสดงว่าเด็กเหล่านี้ขาดโอกาสเรียนรู้และขาดการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม รวมทั้งจำนวนเด็กที่มีความต้องการทางการศึกษาพิเศษมีเพิ่มขึ้น ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจึงจำเป็นต้องตระหนักถึงปัญหา มีการเฝ้าระวังและดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี ทุกกลุ่มตั้งแต่แรกเกิด ตลอดจนมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการและศักยภาพของเด็ก

จากความสำคัญที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า ความสำคัญการจัดการศึกษาปฐมวัยนั้น เป็นการเตรียมความพร้อมของพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาและเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะเตรียมสำหรับการศึกษาในระดับต่อไปถ้ามีการเตรียมพื้นฐานซึ่งเป็นรากฐานให้เขาก้าวไปสู่การเรียนรู้ใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เด็กมีชีวิตที่ดีในอนาคต และกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

4. ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 14 – 15) ได้กล่าวถึงปรัชญาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หรือการศึกษาปฐมวัยว่าเป็นการดำเนินการจัดทำแนวการจัดประสบการณ์ และแผนการจัดประสบการณ์ในรับก่อนประถมศึกษา หรือระดับการศึกษาปฐมวัย โดยพิจารณาจากหลักปรัชญาก่อนประถมศึกษา ดังนี้

1. เด็กมีความแตกต่างระหว่างบุคคล (เปสตาลอชชี)
2. เด็กจะพัฒนาการได้ดีจากการเล่น (เฟรเดอริค)
3. การฝึกประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ การพูด การฟัง การชิมรส การดมกลิ่น และการสัมผัสเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาด้านสติปัญญา (มอนเตสซอรี)
4. เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (ดิวอี้, เพียเจท์)
5. สภาพแวดล้อมมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต (อิริคสัน)
6. การเร่งให้เด็กเป็นอันตรายยิ่งนัก (เดวิด เอล ไคน์)

กรมวิชาการ (2540 : 1) กล่าวถึงปรัชญาว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาและการอบรมเลี้ยงดูเด็กบนพื้นฐานที่สนองความต้องการของเด็กแรกเกิดจนถึง 6 ปี ที่ต้องการความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจและความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุลต่อเนื่องไปพร้อมทุกด้าน ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้จะเป็นประสบการณ์ตรงที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ ทั้งนี้เป็นไปเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีความสุขกับปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน โดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างบ้าน สถานศึกษา และชุมชน เพื่อพัฒนาให้เด็กได้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 5) กล่าวถึง ปรัชญาว่าการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม – วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิต ให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

จากที่ศึกษามาข้างต้น พอสรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพ และความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาการที่จัดให้จะเป็นการจัดประสบการณ์ตรงในรูปแบบที่หลากหลาย

เหมาะสมกับวัย ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ ทั้งนี้เป็นไปเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งต้องได้รับความร่วมมือกับทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี)

สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี) หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี) มีสาระสำคัญดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 : 5 – 27)

1. ปรัชญา

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ผนวกกับแนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย 4 ประการ คือ แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก และแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม ทำให้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย กำหนดปรัชญาการศึกษาให้สถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยได้ทราบถึงแนวคิดหลักการพัฒนาเด็กปฐมวัยอายุ 3 – 5 ปี ทั้งนี้ผู้รับผิดชอบจะต้องดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยของตน และนำสู่การปฏิบัติให้เด็กปฐมวัย มีมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดในจุดหมายของหลักสูตร ดังนั้น หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จึงได้กำหนดปรัชญาการศึกษาปฐมวัยไว้ดังนี้

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม – วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

2. หลักการ

เป็นหลักสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาหลักการของหลักสูตรให้เข้าใจ เพราะในการจัดประสบการณ์ให้เด็กอายุ 3 – 5 ปี จะต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา โดยต้องคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของเด็กทั้งปกติเด็กที่มีความสามารถพิเศษ และเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งการสื่อสารและการเรียนรู้ หรือเด็กที่มีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทุกด้านทั้งด้านร่างกาย

อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุล โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย บูรณาการผ่านการเล่น และกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรง ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เหมาะสมกับวัย ความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการสูงสุด ตามศักยภาพและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เป็นคนดีและคนเก่งของสังคม และสอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา สภาพเศรษฐกิจ สังคม โดยความร่วมมือจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น หลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีดังนี้

2.1 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุก

ประเภท

2.2 ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึง

ความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย

2.3 พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย

2.4 จัดประสบการณ์เรียนรู้ ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ และ

มีความสุข

2.5 ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการ

พัฒนาเด็ก

3. จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจและสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

3.1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี

3.2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสาน

สัมพันธ์กัน

3.3 มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข

3.4 มีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม

3.5 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการ

ออกกำลังกาย

3.6 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย

3.7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความเป็นไทย

3.8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

3.10 มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย

3.11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

3.12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

4. คุณลักษณะตามวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้น ๆ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3 – 5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพ พัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และการพัฒนาจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถ้าสังเกตพบว่าเด็กไม่มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจนต้องพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันช่วงที่ คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 3 – 5 ปี ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 3 – 5 ปี

อายุ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
พัฒนาการ			
1. ด้านร่างกาย			
1.1 กล้ามเนื้อใหญ่	1. รับลูกบอลที่กระดอนจากพื้นด้วยแขนทั้งสอง 2. เดินขึ้นลงบันไดได้ด้วยตนเอง	1. รับลูกบอลได้ด้วยมือทั้งสอง 2. เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้	1. รับลูกบอลที่กระดอนจากพื้นได้ด้วยมือทั้งสอง 2. เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว

พัฒนาการ	อายุ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
		3. กระโดดขึ้นลงอยู่กับที่ได้ 4. วิ่งตามลำพังได้ 5. ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้ขาดได้ 6. เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้ 7. ร้อยลูกปัดขนาดใหญ่ได้	3. กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้ 4. วิ่งและหยุดได้คล่อง 5. ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้อยู่ในแนวเส้นตรงตามที่กำหนดได้ 6. เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้ 7. ร้อยลูกปัดขนาดเล็กได้	3. กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง 4. วิ่งได้รวดเร็วและหยุดได้ทันที 5. ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้อยู่ในแนวเส้นโค้งตามที่กำหนดได้ 6. เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้ 7. ใช้เชือกร้อยวัสดุตามแบบได้ 8. ใช้ก้านเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษเย็บผูกเชือกทรงเท้า
1.3 สุขภาพอนามัย		1. มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีน้ำหนักส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์	1. มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีน้ำหนักส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์	1. มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีน้ำหนักส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์
2. ด้านอารมณ์และจิตใจ		1. ชอบที่จะทำใ้ผู้ใหญ่พอใจและได้คำชม	1. ชอบทำทนายผู้ใหญ่	1. รักครู / ผู้สอน
2.1 การแสดงออกทางด้านอารมณ์		2. แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก	2. เริ่มควบคุมอารมณ์ได้บางขณะ	2. ควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น มีเหตุผล

พัฒนาการ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
2.2 ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น	1. เริ่มรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง 2. เริ่มรู้จักเลือกเล่นสิ่งที่ตนชอบ สนใจ	1. รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง 2. เริ่มรู้จักเลือกเล่นสิ่งที่ตนชอบ สนใจ 3. เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น	1. รู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 2. รู้จักเลือกเล่นทำงานตามที่ตนชอบ สนใจและทำได้ 3. รู้จักชื่นชมในความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น
2.3 คุณธรรมและจริยธรรม	1. เริ่มแสดงความรักเพื่อนและสัตว์เลี้ยง 2. ไม่ทำร้ายผู้อื่นเมื่อไม่พอใจ 3. เริ่มรู้ว่าของสิ่งใดเป็นของตนเองและสิ่งใดเป็นของผู้อื่น 4. เริ่มรู้จักเก็บของเล่น 5. เริ่มรู้จักการรอคอย 6. เริ่มตัดสินใจในเรื่องง่ายๆ ได้	1. แสดงความรักเพื่อนและสัตว์เลี้ยง 2. ไม่ทำร้ายผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน 3. ไม่แย่งหรือหยิบของของผู้อื่นมาเป็นของตน 4. รู้จักเก็บของเล่นเข้าที่ 5. รู้จักการรอคอยอย่างเหมาะสมกับวัย 6. รู้จักการตัดสินใจในเรื่องง่ายๆ และเริ่มเรียนรู้ผลที่เกิดขึ้น	1. แสดงความรักเด็กที่เล็กกว่าและสัตว์ต่างๆ 2. ไม่ทำร้ายผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเสียใจ 3. ไม่หยิบของของผู้อื่นมาเป็นของตน 4. รู้จักจัดเก็บของเล่นเข้าที่ 5. รู้จักการรอคอยและเข้าที่ตามลำดับก่อนหลัง 6. รู้จักการตัดสินใจในเรื่องง่ายๆ และยอมรับผลที่เกิดขึ้น

พัฒนาการ อายุ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
3. ด้านสังคม			
3.1 การช่วยเหลือตนเอง	<ol style="list-style-type: none"> ล้างมือได้ รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง เริ่มรู้จักใช้ห้องน้ำห้องส้วม 	<ol style="list-style-type: none"> แต่งตัวได้ รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง โดยไม่หกเลอะเทอะ รู้จักทำความสะอาดหลังจากเข้าห้องน้ำ ห้องส้วม 	<ol style="list-style-type: none"> เลือกเครื่องแต่งกายของตนเองได้ และแต่งตัวได้ ใช้เครื่องมือเครื่องใช้ในการรับประทานอาหารได้ ทำความสะอาดร่างกายได้
3.2 การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการมีคุณธรรม จริยธรรม	<ol style="list-style-type: none"> ชอบเล่นแบบคู่ขนาน (เล่นของเล่นชนิดเดียวกัน ต่างคนต่างเล่น) ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เริ่มปฏิบัติตามกฎกติกาต่างๆ รู้จักทำงานที่ได้รับมอบหมาย 	<ol style="list-style-type: none"> เล่นร่วมกับผู้อื่นได้ เริ่มช่วยเหลือผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาที่ตกลงร่วมกัน มีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย 	<ol style="list-style-type: none"> เล่นหรือทำงานร่วมกันในกลุ่มย่อยได้ รู้จักการให้และการรับ ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษา ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ
3.3 การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม	<ol style="list-style-type: none"> เริ่มรู้จักแสดงความเคารพ ทิ้งขยะได้ถูกที่ ไม่ทำลายสิ่งของเครื่องใช้ 	<ol style="list-style-type: none"> รู้จักแสดงความเคารพ ทิ้งขยะให้ถูกที่ รักษาสิ่งของที่ใช้ร่วมกัน 	<ol style="list-style-type: none"> แสดงความเคารพได้เหมาะสมกับโอกาส ทิ้งขยะได้ถูกที่ ช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมรอบตัว

พัฒนาการ อายุ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
4. ด้านสติปัญญา	<p>1. ฟังแล้วปฏิบัติตามคำสั่งง่าย ๆ ได้</p> <p>2. บอกชื่อของตนเองได้</p> <p>3. รู้จักใช้คำถาม “อะไร”</p> <p>4. จินตเขียนเส้นอย่างอิสระได้</p> <p>5. จับคู่สีต่าง ๆ ได้ ประมาณ 3 – 4 สี</p> <p>6. ยังคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่ได้</p> <p>7. จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า</p> <p>8. อยากรู้อยากเห็นทุกอย่างรอบตัว</p> <p>9. วาดภาพตามความพอใจของตน</p>	<p>1. ฟังแล้วปฏิบัติตามคำสั่งสอนที่ต่อเนื่องได้</p> <p>2. บอกชื่อ นามสกุลของตนเองได้</p> <p>3. ชอบถาม “ทำไม”</p> <p>4. เขียนภาพ / สัญลักษณ์ตามความต้องการได้</p> <p>5. ชี้และบอกสีได้ ประมาณ 4 – 6 สี</p> <p>6. พูดเกี่ยวกับ “เมื่อวานนี้” “วันนี้” “พรุ่งนี้”</p> <p>7. จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้</p> <p>8. สำรวจและทดลองเล่นกับของเล่นหรือสิ่งของต่าง ๆ ตามความคิดของตนได้</p> <p>9. วาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์ของตนได้</p>	<p>1. ฟังแล้วนำมาเล่าถ่ายทอดได้</p> <p>2. บอกชื่อ นามสกุล อายุ ที่อยู่ของตนเองได้</p> <p>3. ชอบถาม “ทำไม” “อย่างไร” “ที่ไหน”</p> <p>4. เขียนชื่อ นามสกุลของตนเองได้</p> <p>5. บอกและจำแนกสีต่าง ๆ ได้</p> <p>6. บอกเวลา “เมื่อวานนี้” “วันนี้” “พรุ่งนี้”</p> <p>7. จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้</p> <p>8. ใช้สิ่งของรอบ ๆ ตัวเป็นสิ่งสมมติในการเล่น / บทบาทสมมติตามจินตนาการ</p> <p>9. วาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์ได้</p>

พัฒนาการ	อายุ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
		10. สนทนาโต้ตอบ / เล่าเรื่องด้วยประโยค สั้น ๆ ได้	10. เล่านิทานหรือ เรื่องราวตาม จินตนาการได้	10. เล่านิทาน เล่าสิ่งที่ ตนคิดหรือเรื่องราว ตามจินตนาการได้
		11. เลียนแบบท่าทาง การเคลื่อนไหวต่าง ๆ	11. เคลื่อนไหวท่าทาง ตามความคิด สร้างสรรค์ มี จินตนาการ	11. เคลื่อนไหวท่าทาง ตามความคิด สร้างสรรค์และ จินตนาการได้
		12. เรียนรู้จากการ สังเกตและเลียนแบบ ผู้อื่น	12. เรียนรู้จากการ สังเกตฟังด้วยตนเอง	

ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 : 11 – 14)

5. โครงสร้างของหลักสูตร

ในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตร
ประกอบด้วย

1. การจัดชั้นหรือกลุ่มเด็ก ให้ยึดอายุเป็นหลักและอาจเรียกชื่อแตกต่างกันไปตาม
หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล เช่น กลุ่มเด็กที่มีอายุ 3 ปี อาจเรียกชื่อ อนุบาลศึกษาปีที่ 1 กลุ่มเด็กที่มี
อายุ 4 ปี อาจเรียกชื่อ อนุบาลศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 5 ปี อาจเรียกชื่อ อนุบาลศึกษาปีที่ 3 หรือ
เด็กเล็ก
2. ระยะเวลาเรียน ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก 1 – 3 ปี การศึกษา
โดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้าสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
3. สาระการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก
เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการ
พัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือ
กระบวนการและคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี จะเป็น
เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัวและสิ่งต่าง ๆ
รอบตัวเด็กที่มีโอกาสใกล้ชิด หรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่นับ

เนื้อหา การท่องจำ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะหรือกระบวนการจำเป็นต้องบูรณาการทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น

ผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษา อาจนำสาระการเรียนรู้มาจัดในลักษณะหน่วยการสอนแบบบูรณาการหรือเลือกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย สาระการเรียนรู้กำหนดเป็น 2 ส่วน ดังนี้

5.1 ประสบการณ์สำคัญ

ประสบการณ์สำคัญเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ช่วยให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้ โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ไปพร้อมกันด้วย ประสบการณ์สำคัญมีดังนี้

5.1.1 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ได้แก่

1) การทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่

1.1) การเคลื่อนไหวอยู่กับที่และการเคลื่อนไหวเคลื่อนที่

1.2) การเคลื่อนไหวพร้อมวัสดุอุปกรณ์

1.3) การเล่นเครื่องเล่นสนาม

2) การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก

2.1) การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส

2.2) การเขียนภาพและการเล่นกับสี

2.3) การปั้นและประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ

2.4) การต่อของ บรจุ เท และแยกชิ้นส่วน

3) การรักษาสุขภาพ

การปฏิบัติตนตามสุขอนามัย

4) การรักษาความปลอดภัย ได้แก่ การรักษาความปลอดภัยของตนเองและ

ผู้อื่นในกิจวัตรประจำวัน

5.1.2 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่

1) คนตรี

1.1) การแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบเสียงดนตรี

1.2) การเล่นเครื่องดนตรีง่าย ๆ

1.3) การร้องเพลง

2) สุนทรียภาพ

2.1) การชื่นชมและสร้างสรรค์ถึงสวยงาม

2.2) การแสดงออกอย่างสนุกสนานกับเรื่องตลก ขำขันและเรื่องราว /

เหตุการณ์ที่สนุกสนานต่าง ๆ

3) การเล่น

3.1) การเล่นอิสระ

3.2) การเล่นรายบุคคล การเล่นเป็นกลุ่ม

3.3) การเล่นในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

4) คุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ การปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่นับถือ

5.1.3 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่

1) การเรียนรู้ทางสังคม

1.1) การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเอง

1.2) การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

1.3) การวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ

1.4) การมีโอกาสได้รับรู้ความรู้สึก ความสนใจ และความต้องการของ

ตนเองและผู้อื่น

1.5) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

1.6) การแก้ปัญหาในการเล่น

1.7) การปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อาศัยอยู่และความเป็นไทย

5.1.4 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่

1) การคิด

1.1) การรู้จักสิ่งต่าง ๆ ด้วยการมอง ฟัง สัมผัส ชิมรส และดมกลิ่น

1.2) การเลียนแบบการกระทำและเสียงต่าง ๆ

1.3) การเชื่อมโยงภาพ ภาพถ่ายและรูปแบบต่าง ๆ กับสิ่งของหรือสถานที่

จริง

1.4) การรับรู้ และแสดงความรู้สึกผ่านสื่อ วัสดุ ของเล่น และผลงาน

1.5) การแสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ

2) การใช้ภาษา

2.1) การแสดงความรู้สึกด้วยคำพูด

2.2) การพูดกับผู้อื่นเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเองหรือเล่าเรื่องราว

เกี่ยวกับตนเอง

2.3) การอธิบายเกี่ยวกับสิ่งของ เหตุการณ์ และความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ

2.4) การฟังเรื่องราวนิทาน คำคล้องจอง คำกลอน

2.5) การเขียนในหลายรูปแบบผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมายต่อเด็ก

เขียนภาพ เขียนขีดเขียน เขียนคล้ายตัวอักษร เขียนเหมือนสัญลักษณ์ เขียนชื่อตนเอง

2.6) การอ่านในหลายรูปแบบผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมายต่อเด็ก อ่าน

ภาพหรือสัญลักษณ์จากหนังสือนิทาน / เรื่องราวที่สนใจ

3) การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ

3.1) การสำรวจและอธิบายความเหมือน ความต่างของสิ่งต่าง ๆ

3.2) การจับคู่ การจำแนกและการจัดกลุ่ม

3.3) การเปรียบเทียบ เช่น ยาว / สั้น ขรุขระ / เรียบ ฯลฯ

3.4) การเรียงลำดับสิ่งต่าง ๆ

3.5) การตั้งสมมติฐาน

3.6) การทดลองสิ่งต่าง ๆ

3.7) การสืบค้นข้อมูล

3.8) การใช้หรืออธิบายสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

4) จำนวน

4.1) การเปรียบเทียบจำนวน มากกว่า น้อยกว่า เท่ากัน

4.2) การนับสิ่งต่าง ๆ

4.3) การจับคู่หนึ่งต่อหนึ่ง

4.4) การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนหรือปริมาณ

5) มิติสัมพันธ์ (พื้นที่ / ระยะ)

5.1) การต่อเข้าด้วยกัน การแยกออก การบรรจุและการเทออก

5.2) การสังเกตสิ่งต่าง ๆ และสถานที่จากมุมมองที่ต่าง ๆ กัน

5.3) การอธิบายในเรื่องตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน

5.4) การอธิบายในเรื่องทิศทางการเคลื่อนที่ของคนและสิ่งต่าง ๆ

5.5) การสื่อความหมายของมิติสัมพันธ์ด้วยภาพวาด ภาพถ่ายและรูปภาพ

6) เวลา

- 6.1) การเริ่มต้นและการหยุดการกระทำโดยสัญญา
- 6.2) การเปรียบเทียบเวลา เช่น ตอนเช้า ตอนเย็น เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้
- 6.3) การเรียงลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ
- 6.4) การสังเกตความเปลี่ยนแปลงของฤดู

5.2/ สาระที่ควรเรียนรู้

สาระที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก สาระที่เด็กอายุ 3 – 5 ปี ควรเรียนรู้ มีดังนี้

5.2.1 เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตา รู้จักอวัยวะต่าง ๆ วิธีระมัดรักษาร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย การรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ เรียนรู้ที่จะเล่นและทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองคนเดียว หรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี

5.2.2 เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรได้มีโอกาสรู้จักและรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องหรือมีโอกาสใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน

5.2.3 ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้เรียนรู้สิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ

5.2.4 สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรจะได้รู้จักสี ขนาด รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ผิวสัมผัสของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว สิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ และการสื่อสารต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

ตามที่ศึกษามาข้างต้นพอสรุปได้ว่า โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยนั้น ได้จัดเป็นช่วงอายุ คืออายุต่ำกว่า 3 ปี และช่วงอายุ 3-5 ปี ส่วนสาระการเรียนรู้ก็จะจัดเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ประสบการณ์สำคัญจะเกี่ยวกับการพัฒนาการครบทั้ง 4 ด้านคือด้านร่างกาย ด้านอารมณ์จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ส่วนที่ 2 ก็จะจัดเกี่ยวกับสาระที่ควรเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก ครูผู้สอนก็จะจัดประสบการณ์เหล่านี้เพื่อพัฒนาเด็กให้เหมาะสมกับวัย โดยการจัดกิจกรรมในรูปแบบของการเรียนปนเล่น ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546		
ช่วงอายุ	อายุต่ำกว่า 3 ปี	
	อายุ 3 – 5 ปี	
สาระการเรียนรู้	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้
	1. ด้านร่างกาย 2. ด้านอารมณ์และจิตใจ 3. ด้านสังคม 4. ด้านสติปัญญา	1. เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก 2. เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก 3. ธรรมชาติรอบตัว 4. สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก
ระยะเวลาเรียน	ขึ้นอยู่กับอายุเด็กที่เริ่มเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูและรับการศึกษา	

ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 : 16)

6. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษา เป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ จึงต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเอง คือหลักสูตรสถานศึกษาที่ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน หลักสูตรสถานศึกษาจึงประกอบด้วยมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผน

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณะของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มากำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง และเพิ่มเติมสาระตามความถนัด ความสนใจของเด็กปฐมวัย โดยความร่วมมือของทุกส่วนในสถานศึกษาและชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย หรือจุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์) เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพเพื่อพัฒนาเด็ก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 : 31 – 49)

ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย มีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
2. ร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

3. ตรวจสอบหลักสูตรของสถานศึกษาปฐมวัย

3.1 ศึกษาทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารหลักสูตรอื่น ๆ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

3.2 ร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย โดยมีข้อเสนอแนะเป็นแนวทาง จัดทำตามหัวข้อ ดังนี้

3.3 วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย หรือจุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึง ประสงค์)

3.4 โครงสร้างหลักสูตร

3.4.1 สาระการเรียนรู้รายปี

3.4.2 เวลาเรียน

3.5 การจัดประสบการณ์

3.6 การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

3.7 สื่อและแหล่งการเรียนรู้

3.8 การประเมินพัฒนาการ

3.9 การบริหารจัดการหลักสูตร

อื่น ๆ

รายละเอียดของแนวทางด้านต่าง ๆ มีดังนี้

6.1 วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย หรือจุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์)

6.1.1 วิสัยทัศน์ สถานศึกษาปฐมวัยจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ ซึ่งเป็นการคิดไปข้างหน้า เป็นอนาคตที่พึงประสงค์ เป็นภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตที่วางอยู่บนพื้นฐานความจริง มีเอกลักษณ์เป็นของสถานศึกษาของตน ทำให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องเกิดศรัทธา / ความคิดในการ พัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งนี้การกำหนดวิสัยทัศน์กับนโยบายความเป็นการกำหนดร่วมกันระหว่าง บุคลากรในสถานศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาแสดงวิสัยทัศน์ที่ ปรารถนาให้สถานศึกษาปฐมวัยพัฒนาเด็ก วิสัยทัศน์ที่ดีต้องมีความชัดเจนสอดคล้องกับนโยบาย ของสถานศึกษาและมีระยะเวลาที่แน่นอน

6.1.2 ภารกิจ หรือ พันธกิจ สถานศึกษาปฐมวัยจำเป็นต้องกำหนดงานหลักที่สำคัญ หรือวิธีดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ในระยะเวลาที่แน่นอน

6.1.3 เป้าหมาย เป็นการกำหนดความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียนและการ ดำเนินงานด้านอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับจุดหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ

หลักสูตรการปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (หลักสูตรแกนกลาง) และวิสัยทัศน์ที่สถานศึกษากำหนด การกำหนดเป้าหมายสามารถกำหนด ได้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

6.1.4 จุดหมาย หรือ มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นการกำหนดความ คาดหวังที่จะเกิดกับเด็กหลังจากจบหลักสูตรแล้ว ในบางกรณีอาจกำหนดรวมอยู่ในเป้าหมาย แต่ถ้า เป้าหมายกำหนดในภาพรวม อาจแยกออกมากำหนดเป็นจุดหมายต่างหากได้ ซึ่งจะมอง ในลักษณะ ที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร กล่าวคือ เป็นจุดหมายของหลักสูตรโดยตรง

การกำหนดจุดหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จะกำหนดโดยนำ จุดหมายของหลักสูตรแกนกลาง มากำหนดเป็นจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษาโดยตรง และ สถานศึกษาอาจกำหนดมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้นอีกด้วย

มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรสถานศึกษาทุกมาตรฐาน จำเป็นต้องนำมาวิเคราะห์และกำหนดตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ในแต่ละชั้นปี ให้เห็นภาพ ชัดเจน

6.2 โครงสร้างหลักสูตร

6.2.1 สารการเรี ยนรู้รายปี

การกำหนดสารการเรี ยนรู้รายปี สถานศึกษาสามารถทำได้โดยยึดจุดหมาย หรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรแกนกลาง) เป็น หลักในการกำหนดสารการเรี ยนรู้รายปี

สารการเรี ยนรู้ประกอบด้วย สารที่ควรเรี ยนรู้และประสบการณ์สำคัญ ผู้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องวางแผนล่วงหน้าว่าเด็กแต่ละช่วงวัยควรจะเรี ยนรู้อะไรและด้วย ประสบการณ์สำคัญใดบ้าง เพื่อให้บรรลุมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่สถานศึกษา กำหนด โดยอาศัยความรู้ ความเข้าใจในคุณลักษณะตามวัย / พัฒนาการของเด็กปฐมวัย หลักการ จัดการศึกษาปฐมวัย และประสบการณ์ของผู้สอนมาช่วยกำหนดสารที่ควรเรี ยนรู้รายปีแยกตาม ช่วงอายุ 3 ปี 4 ปี 5 ปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับอายุที่สถานศึกษาจัดอยู่ และกำหนดประสบการณ์สำคัญที่ คาดว่าเด็กจะได้เรี ยนรู้สาระต่าง ๆ ผ่านประสบการณ์สำคัญนั้น ๆ ทั้งนี้ผู้จัดทำหลักสูตรควร ตรวจสอบสารที่ควรเรี ยนรู้อีกครั้งว่าครอบคลุมหัวข้อเรื่องที่ระบุไว้ในหลักสูตรแล้วหรือไม่และทำ เช่นเดียวกับประสบการณ์สำคัญ เมื่อได้โครงสร้างหลักสูตรเป็นรายปีแล้ว ก่อนนำไปจัด ประสบการณ์ในห้องเรี ยน ควรนำสารการเรี ยนรู้รายปีที่วิเคราะห์ไว้พร้อมทั้งมาตรฐาน คุณลักษณะที่พึงประสงค์หรือตัวบ่งชี้ในแต่ละพัฒนาการมาจัดเป็นหน่วยการจัดประสบการณ์ตลอด ปี ในกรณีที่สถานศึกษาใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์แบบหน่วย (Unit) เพื่อสะดวกในการจัด ประสบการณ์แต่ละสัปดาห์ เมื่อกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์ตลอดปีแล้ว เป็นหน้าที่ของ

ผู้สอนในแต่ละชั้นเรียนจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ของตน ซึ่งจะนำไปสู่รายละเอียดของการสอนในแต่ละชั้น

6.2.2 กำหนดเวลาเรียน

เวลาเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยจะขึ้นอยู่กับสถานศึกษาแต่ละแห่ง ส่วนใหญ่จะจัด 2 ภาคเรียน : 1 ปีการศึกษา หรือ 200 วัน : 1 ปีการศึกษา ในแต่ละวันจะใช้เวลาประมาณ 5 – 6 ชั่วโมง

เมื่อสถานศึกษาปฐมวัยกำหนดโครงสร้างหลักสูตรแต่ละช่วงอายุ อันประกอบด้วยมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ สารการเรียนรู้รายปี และเวลาเรียนแล้ว เพื่อให้เด็กบรรลุจุดหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด ผู้สอนควรคำนึงถึงพัฒนาการตามวัยของเด็กเป็นสำคัญ เพราะประสบการณ์ที่เด็กได้รับบางอย่างอาจต้องใช้เวลา มาตรฐานบางข้ออาจไม่ปรากฏชัดเจนในช่วงอายุ 3 ปี หรือ 4 ปี แต่อาจไปปรากฏชัดเจนในช่วงอายุ 5 ปี นอกจากนี้สาระที่ควรเรียนรู้ทั้ง 4 เรื่องในแต่ละปี ควรยึดหลักการเรียนรู้เรื่องที่อยู่ใกล้ตัวเด็กก่อน ควรประกอบด้วยสาระที่ควรเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง และสระที่ควรเรียนรู้อันเกิดจากความสนใจของเด็กปฐมวัย ซึ่งผู้สอนไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า ดังนั้น สถานศึกษาปฐมวัยจึงสามารถยืดหยุ่นสาระที่ควรเรียนรู้ นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางได้ และควรให้เด็กเรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญตามที่หลักสูตรกำหนด โดยจัดในรูปกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละวัน

6.3 การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้ผู้สอนต้องพิจารณาถึงแนวทางจัดประสบการณ์ที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด โดยคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา รวมทั้งความสนใจ ความสามารถ และสภาพแวดล้อมของเด็กปฐมวัยเป็นหลักในการกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์และแผนการจัดประสบการณ์

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ควรกำหนดการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยแต่ละช่วงอายุให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะกับอายุ วุฒิภาวะ ระดับพัฒนาการ และลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งนี้เด็กปฐมวัยจะเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า มีโอกาสลงมือกระทำ เคลื่อนไหว สำรวจ สังเกต ทดลอง เล่น สืบค้น คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง ผู้สอนต้องกำหนดการจัดประสบการณ์ให้เห็นเป็นรูปธรรมในหลักสูตรสถานศึกษาของตน

6.4 การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

เป็นหน้าที่ของผู้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยกำหนดสภาพแวดล้อมทั้งภายใน ภายนอกห้องเรียน ที่ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับเด็ก ผู้สอนสามารถเขียนแผนการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องและสภาพแวดล้อมภายนอกห้องของสถานศึกษาปฐมวัย พร้อมทั้งเขียนคำอธิบายประกอบ ซึ่งแผนผังสภาพแวดล้อม สามารถจัดทำให้หลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทางด้านจิตภาพ ถือว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หลักสูตรสถานศึกษาควรเขียนให้เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนจะได้ถือเป็นหลักปฏิบัติในสถานศึกษาของตน

6.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้

การจัดการศึกษาปฐมวัยต้องอาศัยสื่อและแหล่งการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้พัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร ผู้สอนในระดับปฐมวัยควรจัดเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่มีอยู่ในห้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่เหมาะสมกับวัย พัฒนาการของเด็ก รวมทั้งบริบทของสังคมและวัฒนธรรมมาใช้ให้เป็นประโยชน์

6.6 การประเมินพัฒนาการ

สถานศึกษาปฐมวัยมีหน้าที่จัดทำแนวปฏิบัติในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ให้ทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน โดยให้สอดคล้องกับการประเมินพัฒนาการที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางซึ่งให้หลักการดังนี้

6.6.1 ประเมินพัฒนาการเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก

6.6.2 ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี

6.6.3 สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน

6.6.4 ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจดบันทึกไว้

เป็นหลักฐาน

6.6.5 ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะสมกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ

วิธีการประเมินที่เหมาะสมที่สุดและควรใช้กับเด็กปฐมวัย คือ การสังเกตและบันทึกข้อมูลเก็บไว้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แบบบันทึกสั้น แบบสังเกต แบบมาตรวัดประมาณค่า เป็นต้น ควรเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ อาจทำในรูปแบบของแฟ้มผลงานเด็ก ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการกำหนดร่วมกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

6.7 การบริหารจัดการหลักสูตร

กำหนดวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนการส่งเสริม สนับสนุน เพื่อให้การจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาบรรลุผล เด็กมีคุณภาพมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนด

6.7.1 ตรวจสอบหลักสูตรของสถานศึกษาปฐมวัย

เมื่อสถานศึกษาดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยเสร็จแล้ว ควรกำหนดให้มีการประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ อาจให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาปฐมวัยตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร องค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรที่จัดทำ แล้วประเมินระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตรเพื่อตรวจสอบว่านำไปใช้ได้ดีเพียงใด ควรปรับปรุงแก้ไขเรื่องใด และประเมินหลังการใช้หลักสูตรครบแต่ละช่วงอายุ 3 ปี 4 ปี เพื่อสรุปผลหลักสูตรที่จัดทำและจะได้ปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น

7. การเขียนแผนการจัดประสบการณ์

การสอนในระดับปฐมวัยนั้น ไม่สอนเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปแบบกิจกรรมบูรณาการ ให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่น ดังนั้น การจัดประสบการณ์ให้เด็ก ได้พัฒนาครบทุกด้าน บรรลุจุดหมายตามหลักสูตรนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องวางแผนการจัดประสบการณ์และรู้หลักการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวในการปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 : 67 – 73)

7.1 จุดประสงค์ของการเขียนแผนการจัดประสบการณ์

7.1.1 เพื่อให้ผู้สอนวางแผนล่วงหน้าในการจัดกิจกรรมร่วมกับเด็ก ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

7.1.2 เพื่อให้ผู้สอนนำแผนการจัดประสบการณ์ไปใช้ในการจัดกิจกรรมประจำวัน ให้บรรลุผลตามจุดหมายที่กำหนดไว้

7.2 การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์

การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร ผู้สอนควรดำเนินตามขั้นตอนต่อไปนี้

7.2.1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอย่างละเอียด จนเกิดความเข้าใจว่าจะพัฒนาเด็กอย่างไร เพื่อให้บรรลุตามจุดหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ นอกจากนี้ควรศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อให้มีความเข้าใจยิ่งขึ้น เช่น คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ข้อมูลพัฒนาการเด็ก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นต้น

7.2.2 วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา ความสัมพันธ์ของมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (จุดหมาย) ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ของเด็ก 3 – 5 ปี ผู้สอนต้องวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ของเด็ก 3 – 5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาสาระการเรียนรู้

7.2.3 วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนที่เป็นสาระการเรียนรู้ ซึ่งกำหนดไว้ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นประสบการณ์สำคัญและส่วนที่เป็นสาระที่ควรเรียนรู้ โดยผู้สอนจะต้องวิเคราะห์และเลือกนำมากำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์

7.2.4 กำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนต้องกำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยซึ่งมีหลากหลาย รวมทั้งศึกษาแนวคิดจากนวัตกรรมที่ผู้สอนต้องการใช้สอดแทรกลงในการจัดประสบการณ์ สำหรับรูปแบบที่นิยมใช้จัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย คือ หน่วยการจัดประสบการณ์ ผู้สอนสามารถกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์เป็นรายสัปดาห์ บางสัปดาห์อาจใช้หน่วยการจัดประสบการณ์ตามความสนใจของเด็ก โดยพิจารณาข้อมูลหลักสูตรสถานศึกษา ตัวเด็ก สภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประกอบ ทั้งนี้สามารถยืดหยุ่นตามความเหมาะสม

สำหรับการจัดประสบการณ์แบบหน่วย ผู้สอนต้องกำหนดหัวเรื่องโดยใช้เป็นแกนกลางในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก การกำหนดหัวเรื่องสามารถทำได้ 3 วิธีคือ

วิธีที่ 1 เด็กเป็นผู้กำหนด

วิธีนี้ผู้สอนจะเปิด โอกาสให้เด็กเป็นผู้กำหนดหัวเรื่องได้ตามความสนใจของเด็ก เช่น ขณะเดินผ่านแปลงดอกไม้ เด็ก ๆ แสดงความสนใจผีเสื้อที่กำลังเกาะดอกไม้อยู่และต้องการที่จะเรียนรู้เรื่องผีเสื้อ ดังนั้น ผู้สอนจึงนำเรื่องผีเสื้อมาเป็นหัวเรื่องในการจัดทำหน่วยการจัดประสบการณ์

วิธีที่ 2 ผู้สอนและเด็กร่วมกันกำหนด

วิธีนี้เป็นวิธีที่กำหนดร่วมกันระหว่างผู้สอนกับเด็ก โดยผู้สอนกระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็น แล้วนำเรื่องที่สนใจมากำหนดเป็นหน่วยการจัดประสบการณ์ เช่น ผู้สอนอ่านนิทานเกี่ยวกับ “ช้าง” ให้เด็กฟัง และมีการสนทนา อภิปรายเกี่ยวกับเรื่องช้าง ในที่สุดผู้สอนกับเด็กจึงตัดสินใจร่วมกันกำหนดเรื่อง “ช้าง” เป็นหน่วยการจัดประสบการณ์

วิธีที่ 3 ผู้สอนเป็นผู้กำหนด

วิธีนี้ผู้สอนจะเป็นผู้วางแผนกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์และสาระการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยไว้ล่วงหน้า โดยพิจารณาจากโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่จัดทำไว้ หน่วยการจัดประสบการณ์นี้สามารถปรับและยืดหยุ่นได้ตามความสนใจของเด็ก เช่น ผู้สอน

กำหนดหัวเรื่อง “bung” ไว้ล่วงหน้าแล้ว แต่ปรากฏว่าเด็กอยากรู้เรื่อง “ผีเสื้อ” ผู้สอนสามารถยืดหยุ่น เปลี่ยนเรื่องนั้นมาเป็น “ผีเสื้อ” ได้และนำเรื่อง “bung” ไปจัดประสบการณ์ในโอกาสต่อไปการกำหนด หัวเรื่องหน่วยการจัดประสบการณ์ ควรเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก ตรงตามความต้องการและความสนใจของเด็ก สอดคล้องกับสภาพและการดำเนินชีวิตประจำวันของเด็ก ผนวก คุณธรรมและจริยธรรมเข้าไปได้อย่างผสมกลมกลืน

7.2.5 เขียนแผนการจัดประสบการณ์ ผู้สอนควรพิจารณาเขียนแผนการจัด ประสบการณ์ที่ผู้สอนนำไปใช้ได้จริงและเกิดประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัยที่ผู้สอนรับผิดชอบ ทั้งนี้ จะต้องสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

1) นำหน่วยการจัดประสบการณ์มากำหนดรายละเอียดสาระการเรียนรู้

เมื่อได้หน่วยการจัดประสบการณ์แล้ว ผู้สอนกำหนดรายละเอียดสาระการเรียนรู้ให้เข้ากับหัวเรื่อง หน่วยการจัดประสบการณ์ สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยประสบการณ์ที่สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ซึ่งสาระที่ควรเรียนรู้ในหลักสูตรนั้นเป็นสาระที่ไม่ได้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาให้ ทั้งนี้เพื่อ ประสงค์ให้สามารถยืดหยุ่นได้โดยง่าย สะดวกต่อการปรับให้เหมาะสมกับความสนใจและ สิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก

2) สังเกตหรือระดมความคิดจากเด็ก

ผู้สอนอาจสนทนากับเด็ก เพื่อจะได้ทราบว่าเด็กมีประสบการณ์เดิมในหัว เรื่องนั้นมากน้อยเพียงใด เด็กอยากทราบอะไรเพิ่มเติม และผู้สอนควรตรวจสอบหลักสูตรเพื่อ เพิ่มเติมสิ่งที่เด็กควรเรียนรู้ในหน่วยหรือหัวเรื่องนั้น ๆ

3) เขียนแผนการจัดประสบการณ์

เมื่อได้ขอบข่ายสาระที่เด็กต้องการรู้และสาระที่ผู้สอนคิดว่าเด็กควรรู้เพิ่ม แล้ว ผู้สอนต้องเขียนแผนการจัดประสบการณ์ โดยคำนึงถึงมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัว บ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ในเด็กแต่ละกลุ่มอายุที่ผู้สอนรับผิดชอบ ประสบการณ์ที่สำคัญที่คาดว่าจะ เกิด สื่อ กิจกรรม และการประเมิน

8. การประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 3 – 5 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของ กิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้ให้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุง วาง แผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร การ ประเมินพัฒนาการควรยึดหลัก ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 : 84 – 96)

1. ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก
2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
3. สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน
4. ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจัดบันทึกไว้เป็น

หลักฐาน

5. ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีหลากหลายเหมาะกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ

สำหรับวิธีการประเมินที่เหมาะสมและควรใช้กับเด็กอายุ 3 – 5 ปี ได้แก่ การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ

8.1 ขั้นตอนการประเมินพัฒนาการ

8.1.1 การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย จะต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จึงจะทำให้ดำเนินการประเมินพัฒนาการได้อย่างถูกต้องและตรงกับความเป็นจริง
- 2) วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับใช้บันทึกและประเมินพัฒนาการ เช่น แบบบันทึกพฤติกรรมเหมาะที่จะใช้บันทึกพฤติกรรมของเด็ก การบันทึกรายวันเหมาะกับการบันทึกกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนทุกวัน การบันทึกการเลือกของเด็กเหมาะสมสำหรับใช้บันทึกลักษณะเฉพาะหรือปฏิริยาที่เด็กมีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เป็นต้น ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะเลือกใช้เครื่องมือประเมินพัฒนาการให้เหมาะสม เพื่อจะได้ผลของพัฒนาการที่ถูกต้องตามต้องการ
- 3) ดำเนินการประเมินและบันทึกพัฒนาการ หลังจากที่ได้วางแผนและเลือกเครื่องมือที่จะใช้ประเมินและบันทึกพัฒนาการแล้ว ก่อนจะลงมือประเมินและบันทึกจะต้องอ่านคู่มือหรือคำอธิบายวิธีการใช้เครื่องมือ นั้น ๆ อย่างละเอียด แล้วจึงดำเนินการตามขั้นตอนที่ปรากฏในคู่มือและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรต่อไป
- 4) ประเมินและสรุป การประเมินและสรุปนั้นต้องดูจากผลการประเมินหลาย ๆ ครั้งมิใช่เพียงครั้งเดียว หรือนำเอาผลจากการประเมินเพียงครั้งเดียวมาสรุป อาจทำให้ผิดพลาดได้ ผลการประเมินดูได้จากผลที่ปรากฏในเครื่องมือประเมินและบันทึกพัฒนาการ เช่น ประเมินการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กอายุ 3 ปี ปรากฏว่ายังเดินขึ้นบันไดสลับเท้าไม่ได้ ก็ต้องพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ยังไม่แข็งแรงเหมาะสมกับวัย ต้องจัดกิจกรรมพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ส่วนขาต่อไป

5) รายงานผล เมื่อได้ผลจากการประเมินและสรุปพัฒนาการของเด็กแล้ว ผู้สอนจะต้องตัดสินใจว่าจะรายงานข้อมูลไปยังผู้ใด เพื่อจุดประสงค์อะไร และจะต้องใช้รูปแบบใด สำหรับรายงาน เช่น ต้องรายงานหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ปกครอง เพื่อให้ทราบว่ากิจกรรมหรือ ประสบการณ์ที่สถานศึกษาให้เด็กนั้น ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแต่ละคนอย่างไร เป็นไปตาม จุดประสงค์หรือไม่ เพื่อจะได้วางแผนช่วยเหลือเด็กได้ตรงตามความต้องการต่อไป โดยสถานศึกษา จะมีสมุดรายงานประจำตัวเด็ก ผู้สอนใช้สมุดรายงานนั้นเป็นเครื่องมือหรือแบบรายงานผู้ปกครอง ได้ และถ้าผู้สอนมีข้อเสนอแนะหรือจะขอความร่วมมือจากผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริม พัฒนาการเด็กก็อาจจะเขียนเพิ่มเติมลงไป ในสมุดรายงาน และต้องคำนึงไว้เสมอไม่ว่าจะใช้แบบ รายงานใด ข้อมูลควรจะมี ความหมายเกิดประโยชน์แก่เด็กเป็นสำคัญ การบันทึกข้อความลงในสมุด รายงานประจำตัวเด็ก ผู้สอนควรใช้ภาษาในทางสร้างสรรค์มากกว่าในทางลบ

6) การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน ผู้สอนต้องตระหนักว่าการ ทำงานร่วมกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้สอนควรยกย่องผู้ปกครองที่ พยายามมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ผู้สอนจะต้องต้อนรับผู้ปกครองที่ มาสถานศึกษา ขอบคอบ สำหรับความร่วมมือ เขียนจดหมายถึงผู้ปกครองเพื่อรายงานเรื่องเด็ก พูดคุยด้วยตนเองหรือ โทรศัพท์ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ปกครองรู้สึกถึงความสำคัญของตนเองและต้องการที่จะมีส่วนร่วม กับผู้สอนในการพัฒนาเด็กของตน

การติดต่อสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครองควรจะเป็นการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง คือ จาก สถานศึกษาไปสู่นบ้านและจากบ้านมายังสถานศึกษา กระตุ้นให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นที่มี ประโยชน์ต่อการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก เพราะผู้ปกครองจะให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับตัวเด็ก ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาเด็กทุกคน ได้เป็น อย่างดี สำหรับการติดต่อกับผู้ปกครองอาจทำได้หลายวิธี เช่น การติดต่อด้วยวาจา ได้แก่ การ สนทนาด้วยตนเอง ทางโทรศัพท์ การเยี่ยมบ้าน การประชุมผู้ปกครอง การติดต่อด้วยวิธีอื่น เช่น ป้ายติดประกาศ วารสาร ข่าวสาร ผู้รับฟังความคิดเห็น เป็นต้น นอกจากนี้อาจให้ผู้ปกครอง อาสาสมัครมาช่วยงานผู้สอนในสถานศึกษา เช่น เล่านิทาน ร้องเพลง และอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ช่วยในเวลาเด็กทำกิจกรรมเสรี ช่วยสังเกตเด็ก บันทึกพัฒนาการและอื่น ๆ อีกมากมายที่จะ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่เด็ก ซึ่งสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการทำงานกับ ผู้สอนเป็นอย่างยิ่ง

8.2 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก

ในการสรุปผลการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยแต่ละครั้ง ควรใช้วิธีการประเมินอย่างหลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด วิธีการที่เหมาะสมและนิยมใช้ในการประเมินเด็กปฐมวัย มีด้วยกันหลายวิธีดังต่อไปนี้

8.2.1 การสังเกตและการบันทึก การสังเกต มีอยู่ 2 แบบ คือ การสังเกตอย่างมีระบบ ได้แก่ การสังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนตามแผนที่วางไว้ และอีกแบบหนึ่งคือการสังเกตแบบไม่เป็นทางการ เป็นการสังเกตในขณะที่เด็กทำกิจกรรมประจำวันและเกิดพฤติกรรมที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้นและผู้สอนจดบันทึกไว้ การสังเกตเป็นวิธีการที่ผู้สอนใช้

8.2.2 การสนทนา สามารถใช้การสนทนาได้ทั้งเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล เพื่อประเมินความสามารถในการแสดงความคิดเห็นและพัฒนาการด้านการใช้ภาษาของเด็กและบันทึกผลการสนทนาลงในแบบบันทึกพฤติกรรมหรือบันทึกประจำวัน

8.2.3 การสัมภาษณ์ ด้วยวิธีพูดคุยกับเด็กเป็นรายบุคคลและควรจัดในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดความเครียดและวิตกกังวล ผู้สอนควรใช้คำถามที่เหมาะสมเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตอบอย่างอิสระ จะทำให้ผู้สอนสามารถประเมินความสามารถทางสติปัญญาของเด็กและค้นพบศักยภาพในตัวเด็กได้โดยบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์

8.2.4 การรวบรวมผลงานที่แสดงออกถึงความก้าวหน้าแต่ละด้านของเด็กเป็นรายบุคคล โดยจัดเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้มผลงาน (Portfolio) ซึ่งเป็นวิธีรวบรวมและจัดระบบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็ก โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวบรวมเอาไว้อย่างมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน แสดงการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการแต่ละด้าน นอกจากนี้ยังรวมเครื่องมืออื่น ๆ เช่น แบบสอบถาม ผู้ปกครอง แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกสุขภาพอนามัย ฯลฯ เอาไว้ในแฟ้มผลงาน เพื่อผู้สอนจะได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กอย่างชัดเจนและถูกต้อง การเก็บผลงานของเด็กจะไม่ถือว่าเป็นการประเมินผล ถ้างานแต่ละชิ้นถูกรวบรวมไว้โดยไม่ได้รับการประเมินจากผู้สอนและไม่มีการนำผลมาปรับปรุงพัฒนาเด็กหรือปรับปรุงการสอนของผู้สอน ดังนั้น จึงเป็นแต่การเก็บสะสมผลงานเท่านั้น เช่น แฟ้มผลงานขีดเขียน งานศิลปะ จะเป็นเพียงแค่แฟ้มผลงานเด็กถ้าไม่มีการประเมิน แฟ้มผลงานนี้จะเป็นเครื่องมือการประเมินต่อเมื่องานที่สะสมแต่ละชิ้นถูกใช้ในการบ่งบอกความก้าวหน้า ความต้องการของเด็ก และเป็นการเก็บสะสมอย่างต่อเนื่องที่สร้างสรรค์โดยผู้สอนและเด็ก

ผู้สอนสามารถใช้แฟ้มผลงานอย่างมีคุณค่าสื่อสารกับผู้ปกครองเพราะการเก็บผลงานเด็กอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอในแฟ้มผลงานเป็นข้อมูลให้ผู้ปกครองสามารถเปรียบเทียบความก้าวหน้าที่ถูกของตนมีเพิ่มขึ้นจากผลงานชิ้นแรกกับชิ้นต่อ ๆ มา ข้อมูลในแฟ้มผลงานประกอบด้วย ตัวอย่างผลงานการขีดเขียน การอ่าน และข้อมูลบางประการของเด็กที่ผู้สอนเป็นผู้

บันทึก เช่น จำนวนเล่มของหนังสือที่เด็กอ่าน ความถี่ของการเลือกอ่านที่มหนังสือในช่วงเวลาเลือกเสรี การเปลี่ยนแปลงอารมณ์ ทักษะคิด เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้จะสะท้อนภาพของความงจดามในเด็กแต่ละคนได้ชัดเจนกว่าการประเมิน โดยใช้การให้เกรดผู้สอนจะต้องชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบถึงที่มาของการเลือกชิ้นงานแต่ละชิ้นที่สะสมในแฟ้มผลงาน เช่น เป็นชิ้นงานที่ดีที่สุดในช่วงระยะเวลาที่เลือกชิ้นงานนั้น เป็นชิ้นงานที่แสดงความต่อเนื่องของงาน โครงการ ผู้สอนควรเชิญผู้ปกครองมามีส่วนร่วมในการคัดสรรชิ้นงานที่บรรจุในแฟ้มผลงานของเด็ก

ข้อควรพิจารณาในการเลือกเก็บข้อมูลไว้ในแฟ้มผลงาน มีดังนี้ คือ

1. ข้อมูลที่แสดงถึงระดับพัฒนาการและความสำเร็จเกี่ยวกับกิจกรรมที่เด็กกระทำ ซึ่งได้มาจากเครื่องมือการประเมิน
2. ข้อมูลที่รวบรวมจากผลงานต่าง ๆ ของเด็ก อาจให้เด็กช่วยเลือกเก็บด้วยตัวเด็กเอง หรือผู้สอนกับเด็กร่วมกันเลือก
3. ข้อมูลของเด็กที่ได้จากผู้ปกครอง

8.2.5 การประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก ตัวชี้ของการเจริญเติบโตในเด็กที่ใช้ทั่ว ๆ ไป ได้แก่ น้ำหนัก ส่วนสูง เส้นรอบศีรษะ ฟัน และการเจริญเติบโตของกระดูก แนวทางประเมินการเจริญเติบโต การประเมินการเจริญเติบโต โดยการชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงเด็กแล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติ ในกราฟแสดงน้ำหนักตามเกณฑ์อายุของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งใช้สำหรับติดตามการเจริญเติบโตโดยรวม วิธีการใช้กราฟ มีดังนี้

เมื่อชั่งน้ำหนักเด็กแล้ว นำน้ำหนักมาจุดเครื่องหมายากบาทบนกราฟและอ่านการเจริญเติบโตของเด็ก โดยดูเครื่องหมายากบาทว่าอยู่ในแถบสีใด อ่านข้อความที่อยู่บนแถบสีนั้น ซึ่งแบ่งภาวะโภชนาการเป็น 3 กลุ่ม คือ น้ำหนักอยู่ในเกณฑ์ปกติ น้ำหนักมากเกินไปเกินเกณฑ์ น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปกครองและผู้สอน คือ ควรดูแลน้ำหนักเด็ก อย่าให้เบี่ยงเบนออกจากเส้นประ มิเช่นนั้นเด็กมีโอกาสน้ำหนักมากเกินไปเกินเกณฑ์หรือน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ได้

ข้อควรคำนึงในการประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก

1. เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านการเจริญเติบโต บางคนรูปร่างอ้วน บางคนผอม บางคนร่างใหญ่ บางคนร่างเล็ก
2. ภาวะโภชนาการเป็นตัวสำคัญที่เกี่ยวข้องกับขนาดของรูปร่างแต่ไม่ใช่สาเหตุเดียว
3. กรรมพันธุ์ เด็กอาจมีรูปร่างเหมือนพ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่ง ถ้าพ่อหรือแม่เตี้ย ลูกอาจเตี้ยหรือพวกนี้อาจมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยได้และมักจะเป็นเด็กที่ทานอาหารได้น้อย

4. ช่วงครึ่งหลังของขวบปีแรก น้ำหนักเด็กจะขึ้นช้า เนื่องจากหิวเล่นมากขึ้น และความอยากอาหารลดลง

9. การจัดสภาพแวดล้อม

การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาปฐมวัย มีความสำคัญต่อเด็กเนื่องจากธรรมชาติของเด็กในวัยนี้สนใจที่จะเรียนรู้ ค้นคว้า ทดลองและต้องการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ดังนั้นการจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมตามความต้องการของเด็ก จึงมีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและการเรียนรู้ของเด็ก เด็กสามารถเรียนรู้จากการเล่นที่เป็นประสบการณ์ตรงที่เกิดจากการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า จึงจำเป็นต้องจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของหลักสูตร เพื่อส่งผลให้บรรลุจุดหมายในการพัฒนาเด็ก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 : 97 – 103)

การจัดสภาพแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ความสะอาด ความปลอดภัย
2. ความมีอิสระอย่างมีขอบเขตในการเล่น
3. ความสะดวกในการทำกิจกรรม
4. ความพร้อมของอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำห้องส้วม สนามเด็กเล่น
5. ความเพียงพอ เหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวน สีของสื่อและเครื่องเล่น
6. บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดที่เล่นและมุมประสบการณ์ต่าง ๆ

10. การจัดสภาพแวดล้อม

10.1 สภาพแวดล้อมในห้องเรียน

หลักสำคัญในการจัดต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาด เป้าหมายของการพัฒนาเด็ก ความเป็นระเบียบ ความเป็นตัวของเด็กเอง ให้เด็กเกิดความรู้สึกรับรู้ มั่นใจและมีความสุข ซึ่งอาจจัดแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรมตามหลักสูตร ดังนี้

10.1.1 พื้นที่อำนวยความสะดวกสำหรับเด็กและผู้สอน

- 1) ที่แสดงผลงานของเด็ก อาจจัดเป็นแผ่นป้าย หรือที่แขวนผลงาน
- 2) ที่เก็บแฟ้มผลงานของเด็ก อาจจัดทำเป็นกล่องหรือจัดใส่แฟ้มรายบุคคล
- 3) ที่เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวของเด็ก อาจทำเป็นช่องตามจำนวนเด็ก
- 4) ที่เก็บเครื่องใช้ของผู้สอน เช่น อุปกรณ์การสอน ของส่วนตัวผู้สอน
- 5) ป้ายนิเทศตามหน่วยการสอนหรือสิ่งที่เด็กสนใจ

10.1.2 พื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว ต้องกำหนดให้ชัดเจน ควรมีพื้นที่ที่เด็กสามารถจะทำงานได้ด้วยตนเอง และทำกิจกรรมด้วยกันในกลุ่มเล็ก หรือกลุ่มใหญ่ เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระจากกิจกรรมหนึ่งไปยังกิจกรรมหนึ่ง โดยไม่รบกวนผู้อื่น

10.1.3 พื้นที่จัดมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ สามารถจัดได้ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับสภาพของห้องเรียน จัดแยกส่วนที่ใช้เสียดังและเงียบออกจากกัน เช่น มุมบล็อกอยู่ห่างจากมุมหนังสือ มุมบทบาทสมมติอยู่ติดกับมุมบล็อก มุมวิทยาศาสตร์อยู่ในกลุ่ม มุมศิลปะ ฯลฯ ที่สำคัญจะต้องมีของเล่น วัสดุอุปกรณ์ในมุมอย่างเพียงพอต่อการเรียนรู้ของเด็ก การเล่นในมุมเล่นอย่างเสรีมักถูกกำหนดไว้ในตารางกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้โอกาสเด็กได้เล่นอย่างเสรีประมาณวันละ 60 นาที การจัดมุมเล่นต่าง ๆ ผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- 1) ในห้องเรียนควรมีมุมเล่นอย่างน้อย 3-5 มุม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นที่ของห้อง
- 2) ควรมีการผลัดเปลี่ยนสื่อของเล่นตามมุมบ้าง ตามความสนใจของเด็ก
- 3) ควรจัดให้มีประสบการณ์ที่เด็กได้เรียนรู้ไปแล้วปรากฏอยู่ในมุมเล่น เช่น เด็กเรียนรู้เรื่องผีเสื้อ ผู้สอนอาจจัดให้มีการเลี้ยงหนอน หรือมีผีเสื้อตัวฟ้าใส่กล่องไว้ให้เด็กดูในมุมธรรมชาติศึกษาหรือมุมวิทยาศาสตร์ ฯลฯ
- 4) ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมเล่น ทั้งนี้เพื่อจูงใจให้เด็กรู้สึกเป็นเจ้าของ อยากเรียนรู้ อยากเข้าเล่น
- 5) ควรเสริมสร้างวินัยให้กับเด็ก โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าเมื่อเล่นเสร็จแล้วจะต้องจัดเก็บอุปกรณ์ทุกอย่างเข้าที่ให้เรียบร้อย

10.2 มุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ที่ควรจัด มีดังนี้

10.2.1 มุมบล็อก

เป็นมุมที่จัดเก็บบล็อกต้นไม้ที่มีขนาดและรูปทรงต่าง ๆ กัน เด็กสามารถนำมาเล่นต่อประกอบกันเป็นสิ่งต่าง ๆ ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง มุมบล็อกเป็นมุมที่ควรจัดให้อยู่ห่างจากมุมที่ต้องการความสงบ เช่น มุมหนังสือ ทั้งนี้เพราะเสียงจากการเล่นก่อไม้บล็อก อาจทำลายสมาธิเด็กที่อยู่ในมุมหนังสือได้ นอกจากนี้ยังควรอยู่ห่างจากทางเดินผ่านหรือทางเข้าออกของห้อง เพื่อไม่ให้กีดขวางทางเดินหรือเกิดอันตรายจากการเดินสะดุดไม้บล็อก การจัดเก็บไม้บล็อกเหล่านี้ ควรจัดวางไว้ในระดับที่เด็กสามารถหยิบมาเล่นหรือนำเก็บด้วยตนเองได้อย่างสะดวก ปลอดภัย และควรได้ฝึกให้เด็กหัดจัดเก็บเป็นหมวดหมู่เพื่อความเป็นระเบียบ สวยงาม

10.2.2 มุมหนังสือ

มุมบทบาทสมมติ เป็นมุมที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กมีโอกาสได้นำเอาประสบการณ์ที่ได้รับจากบ้านหรือชุมชนมาเล่นแสดงบทบาทสมมติ เลียนแบบบุคคลต่าง ๆ ตามจินตนาการของตน

เช่น เป็นพ่อแม่ในมุมบ้าน เป็นหมอในมุมหมอ เป็นพ่อค้าแม่ค้าในมุมร้านค้า ฯลฯ การเล่นดังกล่าว เป็นการปลูกฝังความสำนึกถึงบทบาททางสังคมที่เด็กได้พบเห็นในชีวิตจริง มุมบทบาทสมมตินี้ ควรอยู่ใกล้มุมบล็อกและอาจจัดให้เป็นสถานที่ต่าง ๆ นอกเหนือจากการจัดเป็นบ้าน โดยสังเกตการเล่นและความสนใจของเด็กกว่ามีการเปลี่ยนแปลงบทบาทการเล่นจากบทบาทเดิม ไปสู่รูปแบบการเล่นอื่นหรือไม่ อุปกรณ์ที่นำมาจัดก็ควรเปลี่ยนไปตามความสนใจของเด็กเช่นกัน ดังนั้น มุมบทบาทสมมติจึงอาจจัดเป็นบ้าน ร้านอาหาร ร้านขายของ ร้านเสริมสวย โรงพยาบาล เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันอุปกรณ์ที่นำมาจัดให้เด็กต้องไม่เป็นอันตรายและมีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

10.2.3 มุมวิทยาศาสตร์

มุมวิทยาศาสตร์หรือมุมธรรมชาติศึกษา เป็นมุมเล่นที่ผู้สอนจัดรวบรวมสิ่งของต่าง ๆ หรือสิ่งที่มีในธรรมชาติมาให้เด็กได้สำรวจ สังเกต ทดลอง ค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ให้กับเด็ก เป็นมุมที่ต้องการความสงบ คล้ายมุมหนังสือจึงอาจจัดไว้ใกล้กันได้ และเพื่อเร้าให้เด็กสนใจในสิ่งที่นำมาแสดง ของที่จัดวางไว้จึงควรอยู่ในระดับที่เด็กหยิบ จับ ดูวัสดุอุปกรณ์เหล่านั้นได้โดยสะดวก และสิ่งที่นำมาตั้งแสดงนั้นไม่ควรจะตั้งแสดงของสิ่งเดียวกันตลอดปี แต่ควรจะปรับเปลี่ยนให้น่าสนใจ

10.2.4 มุมศิลปะ

กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาเด็กได้หลายด้าน เช่น ทางด้านกล้ามเนื้อมือ ซึ่งจะช่วยให้มือของเด็กพร้อมที่จะจับดินสอเขียนหนังสือได้เมื่อไปเรียนในชั้นประถมศึกษา นอกจากนี้ยังช่วยในการพัฒนาทางอารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เด็กมีโอกาสทำงานตามลำพังและทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักปรับตัวที่จะทำงานด้วยกันและส่งเสริมจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้น การจัดให้มีมุมศิลปะจึงเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กได้พัฒนามากขึ้น และสนองความสนใจ ความต้องการของเด็กวัยนี้ได้เป็นอย่างดี มุมศิลปะเป็นมุมหนึ่งที่เด็กต้องใช้สมาธิในการทำงาน จึงควรจัดให้อยู่ในบริเวณที่ต้องการความสงบเช่นกัน อาจจัดเป็น โต๊ะสำหรับให้เด็กทำงานศิลปะ โดยมีผ้าพลาสติกหรือกระดาษปูกันและเทอะก่อนทำงาน และจัดวางอุปกรณ์ทำงานศิลปะไว้บน โต๊ะ หรือจัดให้มีกระดานขาหยั่งสำหรับเด็กเขียนภาพระบายสีน้ำ

10.2.5 สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน

สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน คือ การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณรอบ ๆ สถานศึกษา รวมทั้งจัดสนามเด็กเล่น พร้อมเครื่องเล่นสนาม จัดระวางรักษาความปลอดภัยภายในบริเวณสถานศึกษาและบริเวณรอบนอกสถานศึกษา ดูแลรักษาความสะอาด ปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นรอบ ๆ บริเวณสถานศึกษา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก

10.2.6 บริเวณสนามเด็กเล่น

ต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตร ดังนี้ สนามเด็กเล่น ควรมีพื้นผิวหลายประเภท เช่น ดิน หวาย หลุม ทราย พื้นสำหรับเล่นของเล่นที่มีล้อ รวมทั้งที่ร่ม ที่โล่งแจ้ง พื้นดินสำหรับขุด ที่เล่นน้ำ บ่อทราย พร้อมอุปกรณ์ประกอบการเล่น เครื่องเล่นสนามสำหรับปีนป่าย ทรงตัว ฯลฯ ทั้งนี้ต้องไม่ติดกับบริเวณที่มีอันตราย ต้องหมั่นตรวจตราเครื่องเล่นให้อยู่ในสภาพแข็งแรง ปลอดภัยอยู่เสมอและหมั่นดูแลเรื่องความสะอาดที่นั่งเล่นพักผ่อน จัดที่นั่งไว้ได้ต้น ไม่มีร่มเงา อาจใช้กิจกรรมกลุ่มย่อย ๆ หรือกิจกรรมที่ต้องการความสงบ หรืออาจจัดเป็นลานนิทรรศการให้ความรู้แก่เด็กและผู้ปกครอง

10.2.7 บริเวณธรรมชาติ

ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ พืชผักสวนครัว หากบริเวณสถานศึกษามีไม่มากนัก อาจปลูกพืชในกระบะหรือกระถาง

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3 – 5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการ และแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 : 50 – 66)

1. หลักการจัดประสบการณ์

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดประสบการณ์อบรมเลี้ยงดูพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้

- 1.1 จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็ก โดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
- 1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
- 1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต
- 1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

1.5 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

จากการศึกษาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์ปฐมวัยเป็นการพัฒนาและการส่งเสริมการเรียนรู้ ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตาม ศักยภาพ ในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยนั้น ผู้เลี้ยงดูเด็กควรจัดกิจกรรม ต่าง ๆ ในรูปแบบบูรณาการ โดยผ่านการเล่น ภายใต้บริบทสังคม-วัฒนธรรม เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

2. แนวทางการจัดประสบการณ์

แนวทางการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยกำหนดให้จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้ คำว่า "บูรณาการ" จึงเป็นคำที่คุ้นเคยสำหรับครู แต่อาจเกิดความเข้าใจที่สับสนว่าการบูรณาการเป็นการนำองค์ความรู้ต่างๆ มากองรวมกัน โดยที่กักเหมารวมเอาไว้ด้วยกันอย่างไม่สามารถแยกแยะอะไรได้ และอ้างว่าให้เด็กทำกิจกรรม ทั้ง ๆ ที่ครูก็ไม่ชัดเจนว่าผสมผสานอะไรไว้ด้วยกันและมีความสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ของสมอง คือ "กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม" ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมเสรี กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเกมการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการที่เหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้

2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิด โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่น มีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน

2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

2.9 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผน การสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

2.10 จัดทำสารนิเทศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและ ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

ตามที่ศึกษามาข้างต้นพอสรุปได้ว่า แนวการจัดประสบการณ์จะกระตุ้นให้เด็กออกพัฒนาการในรูปแบบการบูรณาการทั้งทักษะ และการเรียนรู้ คิดตัดสินใจหรือ คิดแก้ปัญหาในเรื่องที่ง่าย ๆ ด้วยตนเอง และให้เด็กได้แสดงออกถึงจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ต่าง ๆ ออกมาเป็นภาพวาดหรือบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ตามความสามารถของวัย จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โดยการจัดให้สังคมและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

3. การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใดและอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

3.1.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

3.1.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

3.1.3 กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ใช้เวลาประมาณ 40 – 60 นาที

3.1.4 กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลังจัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้

กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

3.2 ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน

การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวัน ต้องให้ครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

3.2.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหวและความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

3.2.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับช้อนส้อม ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร ฟูกัน ดินเหนียว ฯลฯ

3.2.3 การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย และศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

3.2.4 การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ

3.2.5 การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนา อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทดลอง ศึกษานอกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

3.2.6 การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มี

ความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรที่
แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่
เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

3.2.7 การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนา
ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว
โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์
สิ่งต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่าง ๆ ฯลฯ

3.3 รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน

การจัดตารางกิจกรรมประจำวันสามารถจัดได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความ
เหมาะสมในการนำไปใช้ของแต่ละหน่วยงานและสภาพชุมชน ที่สำคัญผู้สอนต้องจัดกิจกรรมให้
ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน สัดส่วนเวลาในการพัฒนาเด็กแต่ละวัน ดังนี้

ตารางที่ 3 สัดส่วนเวลาในการพัฒนาเด็กแต่ละวัน

รายการการพัฒนา	อายุ 3 ปี ชั่วโมง : วัน (ประมาณ)	อายุ 4 ปี ชั่วโมง : วัน (ประมาณ)	อายุ 5 ปี ชั่วโมง : วัน (ประมาณ)
1. การพัฒนาทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน (รวมทั้งการช่วยตนเองในการแต่งกาย การ รับประทานอาหารและการนอนพักผ่อน)	3	2 1/2	2 1/4
2. การเล่นเสรี	1	1	1
3. การคิดและความริเริ่มสร้างสรรค์	1	1	1
4. กิจกรรมด้านสังคม (การทำงานกับผู้อื่น)	1/2	3/4	1
5. กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่	3/4	3/4	3/4
6. กิจกรรมที่มีการวางแผนโดยผู้สอน	3/4	1	1
เวลาโดยประมาณ	7	7	7

ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 : 55)

หมายเหตุ

1. สัดส่วนของเวลาในแต่ละวันที่เสนอไว้สามารถปรับและยืดหยุ่นได้ ขึ้นอยู่กับ
ผู้สอนและสภาพการณ์ โดยยึดหลักการกิจกรรมประจำวันประกอบ

2. ตัวอย่างหัวข้อรายการการพัฒนาที่นำเสนอให้ความสำคัญกับทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาขั้นแรกที่จะช่วยให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน ซึ่งเด็กช่วงอายุ 3 ปีต้องใช้เวลาในการทำกิจวัตรประจำวันมาก และเมื่อเด็กอายุมากขึ้นเวลาที่ให้จะน้อยลงเพราะเด็กเกิดทักษะการช่วยเหลือตนเอง แต่กิจกรรมด้านสังคมเด็กที่อายุน้อยยังยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น การให้เวลาในช่วงอายุ 3 ปี จึงให้เวลาน้อยและจะเพิ่มขึ้นเมื่อเด็กอายุมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเด็กต้องการเวลาในการเล่น ทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่นมากขึ้น เป็นการฝึกให้เด็กอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3. การเล่นเสรีเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัย ช่วยฝึกเด็กให้รู้จักเลือกตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ในแต่ละวัน เด็กทุกวัยควรมีโอกาสเล่นเสรี 1 ชั่วโมง / วัน

4. กิจกรรมที่ต้องวางแผนโดยผู้สอน จะช่วยให้เกิดทักษะหรือความคิดรวบยอดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เช่น ผู้สอนต้องการให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับผลไม้ ซึ่งผู้สอนต้องวางแผนกิจกรรมล่วงหน้า เวลาที่ใช้ในแต่ละวันที่กำหนดไว้ 3/4 ชั่วโมง (45 นาที) ในเด็กอายุ 3 ปี มิได้หมายให้ผู้สอนสอนต่อเนื่อง 45 นาทีใน 1 กิจกรรม เพื่อให้เด็กเกิดความคิดรวบยอด ผู้สอนต้องพิจารณาว่าเด็กมีช่วงความสนใจสั้น จะต้องจัดแบ่งเวลาหลายช่วงให้เหมาะสมกับเด็กและเวลาที่เหลือ เด็กอาจถูกสอนความคิดรวบยอดเรื่องผลไม้ในกิจกรรมอื่น ๆ

ตารางกิจกรรมประจำวันต่อไปนี้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ได้หรือนำนวัตกรรมต่าง ๆ มาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมประจำวันตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมและสถานศึกษา

ตารางที่ 4 การจัดกิจกรรมประจำวัน

แบบที่ 1	แบบที่ 2
08.00 – 08.30 รับเด็ก	08.30 – 09.00 รับเด็ก เคารพธงชาติ สวดมนต์
08.30 – 08.45 เคารพธงชาติ สวดมนต์	09.00 – 09.30 กิจกรรมดนตรีและจังหวะ
08.45 – 09.00 ตรวจสอบสุขภาพ ไปห้องน้ำ	09.30 – 10.30 กิจกรรมเสรี
09.00 – 09.20 กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ	10.30 – 10.40 พัก (รับประทานอาหารว่าง
09.20 – 10.20 กิจกรรมสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม	เช้า)
10.20 – 10.30 พัก (ของว่างเช้า)	10.40 – 11.20 กิจกรรมกลางแจ้ง
10.30 – 10.45 กิจกรรมในวงกลม	11.20 – 11.30 พัก (ล้างมือ ล้างเท้า)
10.45 – 11.30 กิจกรรมกลางแจ้ง	11.30 – 11.50 กิจกรรมเสริมประสบการณ์

แบบที่ 1	แบบที่ 2
11.30 – 12.00 พัก (รับประทานอาหารกลางวัน)	11.50 – 13.00 พัก (รับประทานอาหารกลางวัน)
12.00 – 14.00 นอนพักผ่อน	13.00 – 15.00 นอนพักผ่อน
14.00 – 14.20 เก็บที่นอน ล้างหน้า	15.00 – 15.10 เก็บที่นอน ล้างหน้า
14.20 – 14.30 พัก (ของว่างบ่าย)	15.10 – 15.30 พัก (รับประทานอาหารว่างบ่าย)
14.30 – 14.50 เกมการศึกษา	15.30 – 15.50 เล่นิทาน
14.50 – 15.00 เตรียมตัวกลับบ้าน	15.50 – 16.00 เตรียมตัวกลับบ้าน

ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 : 56)

หมายเหตุ : กิจกรรมที่จัดให้เด็กในแต่ละวันอาจใช้ชื่อเรียกแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน

1. กิจกรรมเสรี / การเล่นตามมุม

กิจกรรมเสรี / การเล่นตามมุม เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นอิสระตามมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์หรือศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ในห้องเรียน เช่น มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมวิทยาศาสตร์ หรือมุมธรรมชาติศึกษา มุมบ้าน มุมร้านค้า เป็นต้น มุมต่าง ๆ เหล่านี้เด็กมีโอกาสเลือกเล่นได้อย่างเสรีตามความสนใจและความต้องการของเด็ก ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม อนึ่งกิจกรรมเสรีนอกจากให้เด็กเล่นตามมุมแล้ว อาจให้เด็กเลือกทำกิจกรรมที่ผู้สอนจัดเสริมขึ้น เช่น เกมการศึกษา เครื่องเล่นสัมผัส กิจกรรมสร้างสรรค์ประเภทต่าง ๆ

การจัดกิจกรรมเสรี / การเล่นตามมุม อาจจัดได้หลายลักษณะ เช่น

1.1 จัดกิจกรรมเสรี โดยเปิดโอกาสให้เด็กเลือกทำกิจกรรมสร้างสรรค์และเล่นตามมุม เล่นในช่วงเวลาเดียวกันอย่างอิสระ

1.2 จัดกิจกรรมเสรี โดยเน้นให้เด็กเลือกทำกิจกรรมสร้างสรรค์อย่างน้อย 1-2 อย่าง หรือตามข้อตกลงในแต่ละวัน

1.3 จัดกิจกรรมเสรี โดยการจัดมุมศิลปะหรือศูนย์ศิลปะให้เป็นส่วนหนึ่งของมุมเล่นหรือศูนย์การเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ขณะเด็กเล่น ผู้สอนต้องสังเกตความสนใจในการเล่นของเด็ก หากพบว่ามุมใดเด็กส่วนใหญ่ไม่สนใจที่จะเล่นแล้ว ควรสับเปลี่ยนจัดสื่อมุมเล่นใหม่ เช่น มุมบ้าน อาจดัดแปลงหรือเพิ่มเติม หรือเปลี่ยนเป็นมุมร้านค้า มุมเสริมสวย มุมหมอ เป็นต้น

2. หากมมใดมีจำนวนเด็กในมมมากเกินไป ผู้สอนควรให้เด็กมีโอกาสคิดแก้ปัญหา หรือผู้สอนชักชวนให้แก้ปัญหาในการเลือกเล่นมมใหม่

3. การเลือกเล่นมม การเล่นมมเดียวเป็นระยะเวลานาน อาจทำให้เด็กขาด ประสบการณ์การเรียนรู้ด้านอื่น ผู้สอนควรชักชวนให้เด็กเลือกมมอื่น ๆ ด้วย

4. สื่อ เครื่องเล่นในแต่ละมม ควรมีการสับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมเป็นระยะ เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย เช่น เก็บหนังสือนิทานบางเล่มที่เด็กหมดความสนใจ และนำหนังสือนิทานใหม่ มาไว้แทน

2. กิจกรรมสร้างสรรค์

กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยเด็กให้แสดงทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด สร้างสรรค์และจินตนาการ โดยใช้ศิลปะ เช่น การเขียนภาพ การปั้น การฉีก - ปะ การตัด - ปะ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีการอื่นที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์และเหมาะสมกับพัฒนาการ เช่น การเล่นพลาสติกสร้างสรรค์ การสร้างรูปจากกระดาษบีกหมุน

การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ ควรจัดให้เด็กทำทุกวัน โดยอาจจัดวันละ 3 - 4 กิจกรรม ให้เด็กเลือกทำอย่างน้อย 1 - 2 กิจกรรม ตามความสนใจ

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ควรพยายามหาวัสดุท้องถิ่นมาใช้ก่อนเป็นอันดับแรก
2. ก่อนให้เด็กทำกิจกรรม ต้องอธิบายวิธีใช้วัสดุที่ถูกต้องให้เด็กทราบ พร้อมทั้งสาธิตให้ดูจนเข้าใจ เช่น การใช้พู่กันหรือกาว จะต้องปาดพู่กันหรือกาวนั้นกับขอบภาชนะที่ใส่ เพื่อไม่ให้กาวหรือสีไหลเลอะเทอะ
3. ให้เด็กทำกิจกรรมสร้างสรรค์ประเภทใดประเภทหนึ่งร่วมกันในกลุ่มย่อยเพื่อฝึก ให้เด็กรู้จักวางแผน และการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น
4. แสดงความสนใจในงานของเด็กทุกคน ไม่ควรมองผลงานเด็กด้วยความขบขัน และควรนำผลงานของเด็กทุกคนหมุนเวียนจัดแสดงป้ายนิเทศ
5. หากพบว่าเด็กคนใดสนใจทำกิจกรรมอย่างเดียวตลอดเวลา ควรกระตุ้นเร้าและจูงใจให้เด็กเปลี่ยนทำกิจกรรมอื่นบ้าง เพราะกิจกรรมสร้างสรรค์แต่ละประเภทพัฒนาเด็กแต่ละด้านแตกต่างกัน และเมื่อเด็กทำตามคำแนะนำได้ ควรได้แรงเสริมทุกครั้ง
6. เก็บผลงานชิ้นที่แสดงความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคลเพื่อเป็นข้อมูลสังเกต พัฒนาการของเด็ก

3. กิจกรรมเคลื่อนไหว/จังหวะ

กิจกรรมเคลื่อนไหวเป็นกิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหวและความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี และพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่น

การเคลื่อนไหวของเด็กมีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ช้า ได้แก่ การก้ม คลาน
2. เร็ว ได้แก่ การวิ่ง
3. นุ่มนวล ได้แก่ การไหว้ การบิน
4. ชิ่งชิ่ง ได้แก่ การกระต๊อบเท้าตัง ๆ ตีกลองตัง ๆ
5. ร่าเริงมีความสุข ได้แก่ การตบมือ หัวเราะ
6. เศร้า โศกเสียใจ ได้แก่ สีหน้า ท่าทาง

ทิศทางการเคลื่อนไหว

1. เคลื่อนไหวไปข้างหน้าและข้างหลัง
2. เคลื่อนไหวไปข้างซ้ายและข้างขวา
3. เคลื่อนตัวขึ้นและลง
4. เคลื่อนไหวรอบทิศ

รูปแบบการเคลื่อนไหว

1. การเคลื่อนไหวพื้นฐาน ได้แก่ การเคลื่อนไหวตามธรรมชาติของเด็ก มี 2

ประเภท

1.1 การเคลื่อนไหวอยู่กับที่ ได้แก่ ตบมือ ผงกศรีษะ ขยิบตา ชันเข่า เคาะเท้า
เคลื่อนไหวมือและแขน มือและนิ้วมือ เข่าและปลายเท้า

1.2 การเคลื่อนไหวเคลื่อนที่ ได้แก่ คลาน กีบ เดิน วิ่ง กระโดด ความม้า ก้าว

กระโดด

2. การเลียนแบบ มี 4 ประเภท

2.1 เลียนแบบท่าทางสัตว์

2.2 เลียนแบบท่าทางคน

2.3 เลียนแบบเครื่องดนตรีกลไกและเครื่องเล่น

2.4 เลียนแบบปรากฏการณ์ธรรมชาติ

3. การเคลื่อนไหวตามบทเพลง ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือทำท่าทางประกอบเพลง เช่น เพลงไก่ เพลงข้ามถนน
 4. การทำท่าทางกายบริหารประกอบเพลง ได้แก่ การทำท่าทางกายบริหารตามจังหวะและทำนองเพลง หรือคำคล้องจอง
 5. การเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ การเคลื่อนไหวที่ให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ทำทางขึ้นเอง อาจขึ้นนำด้วยการป้อนคำถาม เคลื่อนไหวโดยใช้อุปกรณ์ประกอบ เช่น ห่วงหอย แถบผ้า ริบบิ้น ถุงทราย
 6. การเล่นหรือการแสดงท่าทางตามคำบรรยาย เรื่องราว ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือแสดงท่าทางตามจินตนาการจากเรื่องราวหรือคำบรรยายที่ผู้สอนเล่า
 7. การปฏิบัติตามคำสั่งและข้อตกลง ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือทำท่าทางตามสัญญา หรือคำสั่งตามที่ได้ตกลงไว้ก่อนเริ่มกิจกรรม
 8. การฝึกทำท่าทางเป็นผู้นำ ผู้ตาม ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือทำท่าทางจากความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเอง แล้วให้เพื่อนปฏิบัติตามกิจกรรม
- ข้อเสนอแนะ
1. ควรเริ่มกิจกรรมจากการเคลื่อนไหวที่เป็นอิสระ และมีวิธีการที่ไม่ยุ่งยากมากนัก เช่น ให้เด็กได้กระจายอยู่ภายในห้องหรือบริเวณที่ฝึก และให้เคลื่อนไหวไปตามธรรมชาติของเด็ก
 2. ควรให้เด็กได้แสดงออกด้วยตนเองอย่างอิสระและเป็นไปตามความนึกคิดของเด็กเอง ผู้สอนไม่ควรชี้แนะ
 3. ควรเปิดโอกาสให้เด็กคิดหาวิธีเคลื่อนไหวทั้งที่ต้องเคลื่อนที่และไม่ต้องเคลื่อนที่เป็นรายบุคคล เป็นคู่ เป็นกลุ่ม ตามลำดับและกลุ่มไม่ควรเกิน 5 – 6 คน
 4. ควรใช้สิ่งของที่อยู่กับตัวเด็ก เศษวัสดุต่าง ๆ เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ เศษผ้า ท่อนไม้ เข้ามาช่วยในการเคลื่อนไหวและให้จังหวะ
 5. ควรกำหนดจังหวะสัญญาณนัดหมายในการเคลื่อนไหวต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนท่าทาง หรือหยุดให้เด็กทราบเมื่อทำกิจกรรมทุกครั้ง
 6. ควรสร้างบรรยากาศอย่างอิสระ ช่วยให้เด็กรู้สึกอบอุ่น เพลิดเพลิน และรู้สึกสบาย สนุกสนาน
 7. ควรจัดให้มีเกมการละเล่นบ้าง เพื่อช่วยให้เด็กสนใจมากขึ้น
 8. กรณีเด็กไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรม ผู้สอนไม่ควรใช้วิธีบังคับ ควรให้เวลาและโน้มน้าวให้เด็กสนใจเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ

9. หลังจากเด็กได้ออกกำลังเคลื่อนไหวร่างกายแล้วต้องให้เด็กพักผ่อน โดยอาจให้นอนเล่นบนพื้นห้อง นั่งพัก หรือเล่นสมมติเป็นตุ๊กตา อาจเปิดเพลงจังหวะช้า ๆ เบา ๆ ที่สร้างความรู้สึกให้เด็กอยากพักผ่อน

4. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ / กิจกรรมในวงกลม

กิจกรรมเสริมประสบการณ์ / กิจกรรมในวงกลม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ฝึกการทำงานและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดมุ่งฝึกให้เด็กได้มีโอกาสนั่ง พูด สังเกต คิดแก้ปัญหาใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน โดยจัดกิจกรรมด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น สนทนา อภิปราย สาธิต ทดลอง เล่านิทาน เล่นบทบาทสมมติ ร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง ศึกษาเอกสารที่ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้

การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ สามารถจัดได้หลากหลายวิธี เช่น

1. การสนทนา อภิปราย เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาในการพูด การฟัง รู้จักแสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งสื่อที่ใช้อาจเป็นของจริง ของจำลอง รูปภาพ สถานการณ์จำลอง ฯลฯ
2. การเล่านิทาน เป็นการเล่าเรื่องต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นเรื่องที่เน้นการปลูกฝังให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม วิธีการนี้จะช่วยให้เด็กเข้าใจได้ดีขึ้น ในการเล่านิทานสื่อที่ใช้อาจเป็นรูปภาพ หนังสือนิทาน หุ่น การแสดงท่าทางประกอบการเล่าเรื่อง
3. การสาธิต เป็นการจัดกิจกรรมที่ต้องการให้เด็กได้สังเกตและเรียนรู้ตามขั้นตอนของกิจกรรมนั้น ๆ ในบางครั้งผู้สอนอาจให้เด็กอาสาสมัครเป็นผู้สาธิตร่วมกับผู้สอน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง เช่น การเพาะเมล็ด การเป่าลูกโป่ง การเล่นเกมการศึกษา
4. การทดลอง / ปฏิบัติการ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เพราะได้ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ได้สังเกตการณ์เปลี่ยนแปลง ฝึกการสังเกต การคิดแก้ปัญหาและส่งเสริมให้เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นและค้นพบด้วยตนเอง เช่น การประกอบอาหาร การทดลองวิทยาศาสตร์ง่าย ๆ การเลี้ยงหนอนผีเสื้อ การปลูกพืช
5. การศึกษานอกสถานที่ เป็นการจัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงอีกรูปแบบหนึ่ง ด้วยการพาเด็กไปทัศนศึกษาที่ต่าง ๆ รอบสถานศึกษาหรือนอกสถานศึกษา เพื่อเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์แก่เด็ก
6. การเล่นเกมบทบาทสมมติ เป็นการให้เด็กเล่นสมมติตนเองเป็นตัวละครต่าง ๆ ตามเนื้อเรื่องในนิทานหรือเรื่องราวต่าง ๆ อาจใช้สื่อประกอบการเล่นสมมติเพื่อเร้าความสนใจและก่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น หุ่นสวมศีรษะ ที่คาดศีรษะรูปคนและสัตว์รูปแบบต่าง ๆ เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ของจริงชนิดต่าง ๆ

7. การร้องเพลง เล่นเกม ท่องคำคล้องจอง เป็นการจัดให้เด็กได้แสดงออกเพื่อ ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาและจังหวะ เกมที่นำมาเล่นไม่ควรเน้นการ แข่งขัน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรยึดหลักการจัดกิจกรรมที่เน้นให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงและมีโอกาส ค้นพบด้วยตนเองให้มากที่สุด
2. ผู้สอนควรยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลายของเด็กและให้โอกาสเด็กได้ฝึกคิด
3. อาจเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แทนผู้สอน เช่น พ่อแม่ ตำรวจ หมอ จะช่วยให้เด็ก สนใจและสนุกสนานยิ่งขึ้น
4. ในขณะที่เด็กทำกิจกรรม หรือหลังทำกิจกรรมเสร็จแล้ว ผู้สอนควรใช้คำถาม ปลายเปิดที่ชวนให้เด็กคิด ไม่ควรใช้คำถามที่มีคำตอบ “ใช่” “ไม่ใช่” หรือมีคำตอบให้เด็กเลือกและ ผู้สอนควร ใจเย็นให้เวลาเด็กคิดคำตอบ
5. ช่วงระยะเวลาที่จัดกิจกรรมสามารถหยุ่นได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ให้คำนึงถึง ความสนใจของเด็กและความเหมาะสมของกิจกรรมนั้น ๆ เช่น กิจกรรมทัศนศึกษานอกสถานที่ การประกอบอาหาร การปลูกพืช อาจใช้เวลานานกว่าที่กำหนดไว้

5. กิจกรรมกลางแจ้ง

กิจกรรมกลางแจ้งเป็นกิจกรรมที่จัดให้มีโอกาสออกไปนอกห้องเรียนเพื่อออกกำลังกาย เคลื่อนไหวร่างกายและแสดงออกอย่างอิสระ โดยยึดความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคน เป็นหลัก กิจกรรมกลางแจ้งที่ผู้สอนควรจัดให้เด็กได้เล่น เช่น

1. การเล่นเครื่องเล่นสนาม

เครื่องเล่นสนาม หมายถึง เครื่องเล่นที่เด็กอาจปีนป่าย หมุน โยก ซึ่งทำออกมา ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น

- 1.1 เครื่องเล่นสำหรับปีนป่าย หรือตาข่ายสำหรับปีนเล่น
- 1.2 เครื่องเล่นสำหรับโยกหรือไกว เช่น ม้าไม้ ชิงช้า ม้านั่ง โยก กระดานหก
- 1.3 เครื่องเล่นสำหรับหมุน เช่น ม้าหมุน พวงมาลัยรถสำหรับหมุนเล่น
- 1.4 ราว โหนขนาดเล็กสำหรับเด็ก
- 1.5 ต้นไม้สำหรับเดินทรงตัว หรือไม้กระดานแผ่นเดียว
- 1.6 เครื่องเล่นประเภทล้อเลื่อน เช่น รถสามล้อ รถลากจูง

2. การเล่นทราย

ทรายเป็นสิ่งที่เด็ก ๆ ชอบเล่น รวมทั้งทรายแห้ง ทรายเปียก นำมาก่อนเป็นรูปต่าง ๆ ได้ และสามารถนำวัสดุอื่นมาประกอบการเล่นตกแต่งได้ เช่น กิ่งไม้ ดอกไม้ เปลือกหอย พิมพ์ขนม ที่ตักทราย

ปกติบ่อทรายจะอยู่กลางแจ้ง โดยอาจจัดให้อยู่ใต้ร่มเงาของต้นไม้หรือสร้างหลังคา ทำขอบกั้น เพื่อมิให้ทรายกระจัดกระจาย บางโอกาสอาจพรมน้ำให้ชื้นเพื่อเด็กจะได้ก่อเล่น นอกจากนี้ ควรมีวิธีการปิดกั้นมิให้สัตว์เลี้ยงลงไปทำความสกปรกในบ่อทรายได้

3. การเล่นน้ำ

เด็กทั่วไปชอบเล่นน้ำ การเล่นน้ำนอกจากสร้างความพอใจและคลายความเครียดให้เด็กแล้ว ยังทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้อีกด้วย เช่น เรียนรู้ทักษะการสังเกต จำแนกเปรียบเทียบปริมาณ

อุปกรณ์ที่ใส่น้ำอาจเป็นถังที่สร้างขึ้น โดยเฉพาะหรืออ่างน้ำวางบนขาตั้งที่มั่นคง ความสูงพอที่เด็กจะยืนได้พอดีและควรมีผ้าพลาสติกกันเลื้อยผ้าเปียกให้เด็กใช้คลุมระหว่างเล่น

4. การเล่นสมมติในบ้านตุ๊กตาหรือบ้านจำลอง

เป็นบ้านจำลองสำหรับให้เด็กเล่น จำลองแบบจากบ้านจริง ๆ อาจทำด้วยเศษวัสดุประเภทผ้าใบ กระสอบป่าน ของจริงที่ไม่ใช่แล้ว เช่น หม้อ เต่า ชาม อ่าง เตา รั้ว เครื่องครัว ตุ๊กตาสมมติเป็นบุคคลในครอบครัว เสื้อผ้าผู้ใหญ่ที่ไม่ใช่แล้วสำหรับพลัดเปลี่ยน มีการตกแต่งบริเวณใกล้เคียงให้เหมือนบ้านจริง ๆ บางครั้งอาจจัดเป็นร้านขายของ สถานที่ทำการต่าง ๆ เพื่อให้เด็กเล่นสมมติตามจินตนาการของเด็กเอง

5. การเล่นในมุมช่างไม้

เด็กต้องการการออกกำลังในการเคาะ ตอก กิจกรรมการเล่นในมุมช่างไม้นี้จะช่วยในการพัฒนากล้ามเนื้อให้แข็งแรง ช่วยฝึกการใช้มือและการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา นอกจากนี้ยังฝึกให้รักงานและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย

6. การเล่นกับอุปกรณ์กีฬา

เป็นการนำอุปกรณ์กีฬามาให้เด็กเล่นอย่างอิสระใช้ประกอบเกมการเล่นที่ให้อิสระแก่เด็กให้มากที่สุด ไม่ควรเน้นการแข่งขันเพื่อมุ่งหวังแพ้ – ชนะ อุปกรณ์กีฬานี้นิยมนำมาให้เด็กเล่น เช่น ลูกบอล ห่วงยาง ลูกทราย

7. การเล่นเกมการละเล่น

กิจกรรมการเล่นการละเล่นที่จัดให้เด็กเล่น เช่น เกมการละเล่นของไทย เกมการละเล่นของท้องถิ่น เช่น มอญซ่อนผ้า รีรีข้าวสาร แมงู โพงพาง การละเล่นเหล่านี้ต้องใช้บริเวณ

ที่กว้าง การเล่นอาจเล่นเป็นกลุ่มเล็ก / กลุ่มใหญ่ก็ได้ ก่อนเล่นผู้สอนอธิบายกติกาและสาธิตให้เด็กเข้าใจ ไม่ควรนำเกมการเล่นที่มีกติกายุ่งยากและเน้นการแข่งขันแพ้ชนะ มาจัดกิจกรรมให้เด็กวัยนี้ เพราะเด็กจะเกิดความเครียดและสร้างความรู้สึกไม่ดีต่อตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. หมั่นตรวจตราเครื่องเล่นสนามและอุปกรณ์ประกอบให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัยและใช้การได้คืออยู่เสมอ
2. ให้โอกาสเด็กเลือกเล่นกลางแจ้งอย่างอิสระทุกวัน อย่างน้อยวันละ 30 นาที
3. ขณะเด็กเล่นกลางแจ้ง ผู้สอนต้องคอยดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อระมัดระวังความปลอดภัยในการเล่น หากพบว่าเด็กแสดงอาการเหนื่อย อ่อนล้า ควรให้เด็กหยุดพัก
4. ไม่ควรนำกิจกรรมพลศึกษาสำหรับเด็กระดับประถมศึกษามาใช้สอนกับเด็กระดับปฐมวัยเพราะยังไม่เหมาะสมกับวัย

5. หลังจากเลิกกิจกรรมกลางแจ้ง ควรให้เด็กพักผ่อนหรือนั่งพัก ไม่ควรให้เด็กรับประทานอาหารกลางวันหรือดื่มนมทันที เพราะอาจทำให้เด็กอาเจียน เกิดอาการจุกแน่นได้

8. เกมการศึกษา

เกมการศึกษาคือเป็นเกมการเล่นที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา มีกฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่มได้ ช่วยให้เด็กรู้จักสังเกต คิดหาเหตุผลและเกิดความคิดรวบยอด เกี่ยวกับสี รูปร่าง จำนวน ประเภท และความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่ / ระยะเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับสำหรับเด็กวัย 3 – 5 ปี เช่น เกมจับคู่ แยกประเภท จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ โดมิโน ลอตโต ภาพตัดต่อ ต่อตามแบบ

ข้อเสนอแนะ

1. การสอนเกมการศึกษาในระยะแรก ควรเริ่มสอนโดยใช้ของจริง เช่น การจับคู่ ครอบป้องแบ่งที่เหมือนกัน หรือการเรียงลำดับครอบป้องแบ่งตามลำดับสูง – ต่ำ
2. การเล่นเกมการศึกษาในแต่ละวัน อาจจัดให้เล่นทั้งเกมการศึกษาชุดใหม่และเกมการศึกษาชุดเก่า
3. ผู้สอนอาจให้เด็กหมุนเวียนเข้ามาเล่นเกมการศึกษากับผู้สอนทีละกลุ่มหรือเล่นทั้งชั้นตามความเหมาะสม
4. ผู้สอนอาจให้เด็กที่เล่นได้แล้ว มาช่วยแนะนำกติกาเล่นในบางโอกาสได้
5. การเล่นเกมการศึกษา นอกจากใช้เวลาในช่วงกิจกรรมเกมการศึกษาตามตารางกิจกรรมประจำวันแล้ว อาจให้เด็กเลือกเล่นอิสระในช่วงเวลากิจกรรมเสรีได้

6. การเก็บเกมการศึกษาที่เล่นแล้ว อาจเก็บใส่กล่องเล็ก ๆ หรือใส่ถุงพลาสติก หรือใช้ยางรัดแยกแต่ละเกม แล้วจัดใส่กล่องใหญ่รวมไว้เป็นชุด

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุม การพัฒนาทั้ง 4 ด้าน และปลูกฝังคุณธรรม พัฒนาสังคมนิสัย พัฒนาการคิด พัฒนาภาษา และ ส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เป็นการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการที่ สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย และหลักการทำงานของสมองอย่างชัดเจน ช่วยเพิ่มพูน ความสามารถในการจำ การคิด และการแก้ปัญหา และช่วยให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ รวมทั้ง คุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กันไป เด็กจะสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง

9. เกมการศึกษา

เกมการศึกษาเป็นเกมการเล่นที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา มีกฎเกณฑ์กติกาง่าย ๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่มได้ ช่วยให้เด็กรู้จักสังเกต คิดหาเหตุผลและเกิดความคิด รวบรวมเกี่ยวกับสี รูปร่าง จำนวน ประเภท และความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่ / ระยะเกมการศึกษาที่ เหมาะสมกับสำหรับเด็กวัย 3 – 5 ปี เช่น เกมจับคู่ แยกประเภท จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ โดมิโน ลอต โโต ภาพตัดต่อ ต่อตามแบบ

ข้อเสนอแนะ

1. การสอนเกมการศึกษาในระยะแรก ควรเริ่มสอน โดยใช้ของจริง เช่น การ จับคู่ กระจ่างแบ่งที่เหมือนกัน หรือการเรียงลำดับกระจ่างแบ่งตามลำดับสูง – ต่ำ
2. การเล่นเกมการศึกษาในแต่ละวัน อาจจัดให้เล่นทั้งเกมการศึกษาชุดใหม่และ เกมการศึกษาชุดเก่า
3. ผู้สอนอาจให้เด็กหมุนเวียนเข้ามาเล่นเกมการศึกษากับผู้สอนทีละกลุ่มหรือ เล่นทั้งชั้นตามความเหมาะสม
4. ผู้สอนอาจให้เด็กที่เล่นได้แล้ว มาช่วยแนะนำกติกาเล่นในบางโอกาสได้
5. การเล่นเกมการศึกษา นอกจากใช้เวลาในช่วงกิจกรรมเกมการศึกษาตาม ตารางกิจกรรมประจำวันแล้ว อาจให้เด็กเลือกเล่นอิสระในช่วงเวลากิจกรรมเสรีได้
6. การเก็บเกมการศึกษาที่เล่นแล้ว อาจเก็บใส่กล่องเล็ก ๆ หรือใส่ถุงพลาสติก หรือใช้ยางรัดแยกแต่ละเกม แล้วจัดใส่กล่องใหญ่รวมไว้เป็นชุด

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุม การพัฒนาทั้ง 4 ด้าน และปลูกฝังคุณธรรม พัฒนาสังคมนิสัย พัฒนาการคิด พัฒนาภาษา และ ส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เป็นการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการที่ สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย และหลักการทำงานของสมองอย่างชัดเจน ช่วยเพิ่มพูน

ความสามารถในการจำ การคิด และการแก้ปัญหา และช่วยให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ รวมทั้งคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กันไป เด็กจะสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง

บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร

การนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพตามจุดหมายของหลักสูตร ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรในระบบสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง และชุมชน มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของเด็ก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.2547 : 111 – 115)

1. บทบาทหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กปฐมวัย

การจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยในระบบสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรมีบทบาทดังนี้

1.1 ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและมีวิสัยทัศน์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย

1.2 คัดเลือกบุคลากรที่ทำงานกับเด็ก เช่น ผู้สอน พี่เลี้ยง อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงคุณสมบัติหลักของบุคลากร ดังนี้

1.2.1 มีวุฒิทางการศึกษาด้านการอนุบาลศึกษา การศึกษาปฐมวัยหรือผ่านการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

1.2.2 มีความรักเด็ก จิตใจดี มีอารมณ์ขันและใจเย็น ให้ความเป็นกันเองกับเด็กอย่างเสมอภาค

1.2.3 มีบุคลิกของความเป็นผู้สอน เข้าใจและยอมรับธรรมชาติของเด็กตามวัย

1.2.4 พุดจาสุภาพเรียบร้อย ชัดเจนเป็นแบบอย่างได้

1.2.5 มีความเป็นระเบียบ สะอาด และรู้จักประหยัด

1.2.6 มีความอดทน ขยัน ซื่อสัตย์ในการปฏิบัติงานในหน้าที่และการปฏิบัติต่อเด็ก

1.2.7 มีอารมณ์ร่วมกับเด็ก รู้จักรับฟัง พิจารณาเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ ของเด็ก และตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลด้วยความเป็นธรรมชาติ

1.2.8 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตสมบูรณ์

1.3 ส่งเสริมการจัดบริการทางการศึกษาให้เด็กได้เข้าเรียนอย่างทั่วถึงและเสมอภาค และปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนด

1.4 ส่งเสริมให้ผู้สอนและผู้ปฏิบัติงานกับเด็กพัฒนาตนเองมีความรู้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

- 1.5 เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยร่วมให้ความเห็นชอบกำหนด วัตถุประสงค์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กทุกช่วงอายุ
- 1.6 สร้างความร่วมมือและประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา
- 1.7 จัดให้มีข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับตัวเด็ก งานวิชาการหลักสูตรอย่างเป็นระบบ และมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา
- 1.8 สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมตลอดจนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการ เรียนรู้
- 1.9 นิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตร โดยจัดให้มีการนิเทศภายในอย่างมีระบบ
- 1.10 กำกับติดตามให้มีการประเมินคุณภาพในสถานศึกษาและนำผลจากการ ประเมินไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพเด็ก
- 1.11 กำกับ ติดตาม ให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อนำผลจากการ ประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของ เด็ก บริบทสังคมและให้ความทันสมัย

2. บทบาทผู้สอนระดับปฐมวัย

การพัฒนาคุณภาพเด็ก โดยถือว่าเด็กมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้อง ส่งเสริมให้เด็กสามารถพัฒนาตนตามธรรมชาติ สอดคล้องกับพัฒนาการและเต็มตามศักยภาพ ดังนั้น ผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวบรรลุอย่างมี ประสิทธิภาพ ผู้สอนจึงควรมีบทบาท / หน้าที่ดังนี้

2.1 บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้

- 2.1.1 จัดประสบการณ์เรียนรู้สำหรับเด็กที่เด็กกำหนดขึ้นด้วยตัวเอง และผู้สอน กับเด็กร่วมกันกำหนด โดยเสริมสร้างพัฒนาการเด็กให้ครอบคลุมทุกด้าน
- 2.1.2 ส่งเสริมให้เด็กใช้ข้อมูลแวดล้อม ศักยภาพของตัวเด็ก และหลักทางวิชาการ ในการผลิต กระทำ หรือหาคำตอบในสิ่งที่เด็กเรียนรู้อย่างมีเหตุผล
- 2.1.3 กระตุ้นให้เด็กร่วมคิด แก้ปัญหา ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเองด้วยวิถี การศึกษาที่นำไปสู่การใฝ่รู้ และพัฒนาตนเอง
- 2.1.4 จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สร้างเสริมให้เด็กทำ กิจกรรมได้เต็มตามศักยภาพและความแตกต่างของเด็กแต่ละบุคคล

2.1.5 สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

2.1.6 ใช้กิจกรรมการเล่นเป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.7 ใช้ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและเด็กในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

2.1.8 จัดการประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริงและนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพเด็กเต็มตามศักยภาพ

2.2 บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก

2.2.1 สังเกตและส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

2.2.2 ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน

2.2.3 ฝึกให้เด็กมีความเชื่อมั่น มีความภูมิใจในตนเองและกล้าแสดงออก

2.2.4 ฝึกการเรียนรู้หน้าที่ ความมีวินัย และการมีนิสัยที่ดี

2.2.5 จำแนกพฤติกรรมเด็กและสร้างเสริมลักษณะนิสัยและแก้ปัญหาเฉพาะบุคคล

บุคคล

2.2.6 ประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา บ้าน และชุมชน เพื่อให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและมีมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.3. บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน

2.3.1 นำนวัตกรรม เทคโนโลยีทางการสอนมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทสังคม ชุมชน และท้องถิ่น

2.3.2 ใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็ก

2.3.3 จัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อนำไปปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร / กระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

2.3.4 พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีคุณลักษณะของผู้ใฝ่รู้ มีวิสัยทัศน์และทันสมัยทันเหตุการณ์ในยุคของข้อมูลข่าวสาร

2.4 บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร

2.4.1 ทำหน้าที่วางแผนกำหนดหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้

2.4.2 จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ให้เด็กมีอิสระในการเรียนรู้ทั้งกายและใจ เปิดโอกาสให้เด็กเล่น / ทำงานและเรียนรู้ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

2.4.3 ประเมินผลการใช้หลักสูตร เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

3. บทบาทของพ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กปฐมวัย

การศึกษาระดับปฐมวัยเป็นการศึกษาที่จัดให้แก่เด็กที่ผู้สอนและพ่อแม่หรือผู้ปกครองต้องสื่อสารกันตลอดเวลา เพื่อความเข้าใจตรงกันและพร้อมร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก ดังนั้น พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

3.1 มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาและให้ความเห็นชอบกำหนดแผนการเรียนรู้ของเด็กร่วมกับผู้สอนและเด็ก

3.2 ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา และกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กตามศักยภาพ

3.3 เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ จัดบรรยากาศในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้

3.4 สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น

3.5 อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาค้นคว้าด้านต่าง ๆ ของเด็ก

3.6 ป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ตลอดจนส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยประสานความร่วมมือกับผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

3.7 เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และมีคุณธรรมนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้

3.8 มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กและในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

4. บทบาทของชุมชน

การปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีการประสานความร่วมมือเพื่อร่วมกันพัฒนาตามศักยภาพ ชุมชนจึงมีบทบาทในการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

4.1 มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ในบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา
สมาคม / ชมรมผู้ปกครอง

4.2 มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการของสถานศึกษา

4.3 เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ ให้เด็กได้เรียนรู้และมีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง

4.4 ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา

4.5 ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

4.6 ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน และมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

4.7 มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ทำหน้าที่เสนอแนะในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

จากข้อมูลดังกล่าวพอสรุปได้ว่าบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน พ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง และชุมชน จะมีหน้าที่ที่รับผิดชอบแตกต่างกันออกไปคือ ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่คือ ศึกษาหลักสูตรและคัดเลือกครูที่มีคุณสมบัติ และมีความเหมาะสมให้กับเด็ก ส่งเสริมการปฏิบัติงาน และติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ บทบาทหน้าที่ของครูผู้สอน สำคัญที่สุด คือสร้างพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัยและเต็มศักยภาพให้กับเด็ก ส่วน พ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง และชุมชน จะต้องมึบทบาทและหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในการให้ความเห็นชอบสนับสนุน และส่งเสริม ในกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และรณรงค์ให้ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 : 5 – 7) ได้ให้หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย 6 ข้อ ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม

การพัฒนาหลักสูตรพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็ก โดยเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่ และประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับต้องมีความหมายกับตัวเด็ก

เป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และเด็กพิเศษ ได้พัฒนา รวมทั้งยอมรับในวัฒนธรรมและภาษาของเด็ก พัฒนาเด็กให้รู้สึกเป็นสุขในปัจจุบัน มิใช่เพียงเพื่อเตรียมเด็กสำหรับอนาคตข้างหน้าเท่านั้น

2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะต้องอยู่ในสภาพที่สนองความต้องการ ความสนใจของเด็กทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ผู้สอนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่ที่สะอาด ปลอดภัย อากาศสดชื่น ผ่อนคลายไม่เครียด มีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ มีของเล่นที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย ให้เด็กมีโอกาสได้เลือกเล่น เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง และโลกที่เด็กอยู่ รวมทั้งพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ดังนั้น สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนจึงเป็นเสมือนหนึ่งสังคมที่มีคุณค่าสำหรับเด็กแต่ละคนจะเรียนรู้และสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในสังคมเห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย

3. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

ผู้สอนมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กอย่างมาก ผู้สอนต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากผู้บอกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดสภาพแวดล้อม ประสบการณ์และกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กที่ผู้สอนและเด็กมีส่วนร่วมที่เจริญทั้ง 2 ฝ่าย โดยผู้สอนจะเป็นผู้สนับสนุน ชี้นำ และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำเรียนรู้และค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้สอนจะต้องยอมรับ เห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบก่อน เพื่อจะได้วางแผน สร้างสภาพแวดล้อม และจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ผู้สอนต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ปรับปรุง ใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเด็ก

4. การบูรณาการการเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยยึดหลักการบูรณาการที่ว่า หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ ดังนั้น เป็นหน้าที่ของผู้สอนจะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ในแต่ละวัน ให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์สำคัญอย่างเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ เพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดไว้

5. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

การประเมินเด็กปฐมวัยใช้วิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนจะต้องสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตนและพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กว่าได้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการ จากข้อมูลเชิงบรรยาย จากการรวบรวมผลงาน การแสดงออกในสภาพที่เป็นจริง ข้อมูลจากครอบครัวของเด็ก ตลอดจนการที่เด็กประเมินตนเองหรือผลงานสามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการจะช่วยผู้สอนในการวางแผนการจัดกิจกรรม ซึ่งให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก และขณะเดียวกันยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กในวัยนี้ได้อีกด้วย

6. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก

เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมาก ผู้สอน พ่อแม่ และผู้ปกครองของเด็กจะต้องมีการเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจพัฒนาการและเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบ หรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน ดังนั้น ผู้สอนจึงมิใช่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับพ่อแม่ ผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเท่านั้น แต่จะต้องให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดเนื้อหาหลักสูตรตามความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงหลักการจัดที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก

จากแนวคิดและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยที่สำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กที่มีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอน ไปพร้อมกันทุกด้าน แนวคิดที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ยึดให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเด็กเองในสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้และจัดกิจกรรมบูรณาการให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน โดยถือว่าการเล่นอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก และแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน และมีรูปแบบการประเมินพัฒนาการผู้เรียนอย่างหลากหลาย ให้เกิดความสมกับแต่ละบุคคล และครูสอนจะต้องมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครอง พ่อ แม่ และชุมชน ต้องเกิดการยอมรับและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก

การจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ความเป็นมาการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาก่อนภาคบังคับที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในอันที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับวัยและพัฒนาการ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 3 – 6 ขวบนั้น เป็นวัยที่มีพัฒนาการทุกด้านเจริญเติบโตในอัตราที่สูงที่สุด โดยเฉพาะระบบประสาทและสมอง ซึ่งเจริญเติบโตได้ถึงร้อยละ 80 ของผู้ใหญ่ เป็นระยะที่เกิดจากการเรียนรู้ได้มากที่สุดในชีวิต ศักยภาพแห่งการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่าง ๆ สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่หากได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้อง

นักจิตวิทยาและนักการศึกษาทั่วไปต่างเชื่อว่าประสบการณ์ที่เด็กปฐมวัยได้รับเป็นพื้นฐานของการพัฒนาการทุกด้านต่อเนื่องไปจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ การวางรากฐานที่ดีให้กับเด็กปฐมวัย จึงเท่ากับเป็นการเตรียมและสร้างพลเมืองที่ดีมีคุณภาพให้กับประเทศชาตินั่นเอง อาจกล่าวได้ว่า จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัยก็เพื่อสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านให้เจริญเติบโตถึงขีดสุดของศักยภาพและเตรียมความพร้อมเพื่อการเรียนรู้ชีวิต โดยคุณสมบัติที่มุ่งสร้างเสริม คือ กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่มคุณธรรม จริยธรรม วิถีชีวิตไทย สิ่งแวดล้อมและค่านิยม ความเสมอภาคจากเว็บไซต์ <http://www.onec.go.th/Act/democ/2a.htm>

ดังนั้น การจัดการศึกษาปฐมวัยจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเป็นการวางรากฐานเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อีกทั้งยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการจัดการศึกษาของมนุษย์อันเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ การศึกษาปฐมวัยจึงเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคล สำหรับอนาคตของประเทศบนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์

แม้ว่าการจัดการศึกษาปฐมวัยของไทยเราจะมีมาตั้งแต่โบราณ คือ ตั้งแต่ในสมัยกรุงสุโขทัยก็ตามแต่มิได้มีการดำเนินการอย่างเป็นแบบแผน กล่าวคือ เป็นการศึกษาแบบไม่เป็นทางการ (Informal Education) คือ ไม่มีการกำหนดหลักสูตรที่แน่นอน ไม่มีโรงเรียนสำหรับเรียน โดยเฉพาะ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีการบังคับ เป็นการสอนแบบให้เปล่า ไม่มีค่าจ้างหรือค่าเล่าเรียน การเรียนจึงขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้เรียน เนื้อหาที่เรียนเน้นพุทธิศึกษาและวิชาชีพเป็นหลัก การจัดการศึกษาปฐมวัยลักษณะนี้ดำเนินการมาถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2411 เป็นต้นมา บ้านเมืองได้เกิดการปฏิรูปการศึกษาครั้งที่สำคัญ จากการปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้ส่งผลให้การศึกษามูลนิธิมีรูปแบบที่ชัดเจนขึ้น ถือเป็นการศึกษาปฐมวัยในยุคเริ่มต้นอย่างมีระเบียบแบบแผน รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ปรากฏขึ้นเป็นประการแรก

คือ การจัดตั้ง “โรงเรียนเด็ก” และมีการจัดตั้ง โรงเรียนขึ้นเป็นครั้งแรก คือ โรงเรียนราชกุมาร และโรงเรียนราชกุมารี สำหรับพระเจ้าลูกยาเธอ และพระเจ้าลูกเธอที่ยังทรงพระเยาว์ นับเป็นสถานศึกษาปฐมวัยแห่งแรกที่เปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นระบบโดยมีการกำหนดชั้นเรียน วิชาเรียน และเวลาเรียนที่ชัดเจน ความตื่นตัวเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยในยุคนี้ยังปรากฏในช่วงปลายรัชสมัยนี้ด้วย กล่าวคือ ได้มีการเผยแพร่ขยายแนวความคิดในการจัดการศึกษาปฐมวัยตามแบบตะวันตกของเฟรเดอริคและมอนเตสซอร์รี่เข้ามาในประเทศไทยเป็นครั้งแรกและจากการนี้ได้ก่อให้เกิดการศึกษาในรูปแบบ “อนุบาล” ขึ้นในสมัยต่อมาอย่างแพร่หลาย โดยเริ่มในลักษณะโรงเรียนราษฎร์เป็นส่วนใหญ่ โรงเรียนราษฎร์ที่เปิดสอนในระยะแรกมี 3 แห่ง คือ วัฒนาวิทยาลัย มาแตร์เดอี และราชินี หลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนทั้งสามแห่ง คือ แนวหลักสูตรของเฟรเดอริคและมอนเตสซอร์รี่

นอกจากนี้รัฐบาลได้ส่งบุคลากรไปดูงานด้านอนุบาลศึกษาในต่างประเทศ และเมื่อกลับมาได้นำแนวคิดมาจัดตั้ง โรงเรียนอนุบาลของรัฐในปี พ.ศ. 2483 คือ โรงเรียนอนุบาลลอออุทิส ซึ่งยึดแนวการสอนแบบมอนเตสซอร์รี่ และเริ่มมีหลักสูตรใช้อย่างเป็นทางการและเป็นต้นแบบของโรงเรียนอนุบาลของรัฐในระยะต่อมา เป็นที่น่าสังเกตว่าปรัชญาการจัดการศึกษาที่นักการศึกษาไทยได้รับอิทธิพลมาจากการศึกษาดูงานในต่างประเทศจนมีการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลของเอกชนและของรัฐ โดยยึดแนวการจัดการศึกษาของเฟรเดอริคและของมอนเตสซอร์รี่

สำหรับหลักสูตรระดับปฐมวัยที่มีการประกาศใช้ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2489 มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 5 ช่วง คือ

1. ช่วง พ.ศ. 2489 – 2496 หลักสูตรที่ใช้ คือ แนวการเตรียมการจัดอนุบาลศึกษา กำหนดหลักสูตรไว้ 2 ปี วิชาที่เรียน ได้แก่ หน้าที่พลเมือง และศีลธรรม การเล่นฝึกเขาวัว ภาษาไทย เลขคณิต ความรู้เรื่องเมืองไทย วาดเขียนและการฝีมือ ขับร้อง สุขศึกษา

2. ช่วง พ.ศ. 2494 – 2502 หลักสูตรคล้ายคลึงกับหลักสูตรในช่วงปี พ.ศ. 2489 – 2493 โดยกำหนดให้เรียนวิชาต่อไปนี้ คือ หน้าที่พลเมือง และศีลธรรม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติศึกษา สุขศึกษา และพลศึกษา ขับร้องเพลง ดนตรี วาดเขียนและการฝีมือ

3. ช่วง พ.ศ. 2503 – 2519 หลักสูตรฉบับนี้เป็นการเรียนการสอนโดยแยกเป็นรายวิชาทั้งสิ้น 7 รายวิชา ได้แก่ ไทย เลขคณิต พละนาฏย ธรรมชาติศึกษา สังคมศึกษา ศิลปศึกษา ขับร้องและดนตรี

4. ช่วง พ.ศ. 2520 – 2534 มีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ 2520 มีการประกาศใช้ระเบียบการจัดชั้นเด็กเล็ก และในแผนการศึกษาชาติฉบับนี้ได้มีการกล่าวถึงการศึกษาปฐมวัยไว้อย่างชัดเจน โดยใช้ชื่อว่า “ระดับก่อนประถมศึกษา” ซึ่งเป็นการศึกษาที่มุ่งอบรมเลี้ยงดู

เด็กก่อนการศึกษาภาคบังคับ เพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมทุกด้าน โดยมุ่งจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนเป็นมวลงประบวนการ 3 กลุ่ม คือ เตรียมสร้างเสริมทักษะภาษาไทยและคณิตศาสตร์ เตรียมสร้างเสริมประสบการณ์ และเตรียมสร้างเสริมลักษณะนิสัย

5. ช่วง พ.ศ. 2535 – 2538 เป็นช่วงที่หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมีความก้าวหน้ามาก โดยเฉพาะหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประถมศึกษาแห่งชาติ หรือที่เรียกว่า “แนวการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษาลบปรับปรุง” โดยมุ่งพัฒนาเด็กทุกด้าน และเน้นพัฒนาคุณสมบัติที่ดีให้แก่เด็กด้วยการจัดในรูปกิจกรรมแทนการสอนเป็นรายวิชาให้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณสมบัติที่ดีให้แก่เด็กวัยนี้ รวมทั้งยึดเด็กเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาก่อนภาคบังคับที่มีความสำคัญอย่างยิ่งถ้าได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับวัยและพัฒนาการ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 3 – 6 ขวบนั้น เป็นวัยที่มีพัฒนาการทุกด้านเจริญเติบโตในอัตราที่สูงสุด โดยเฉพาะระบบประสาทและสมอง ซึ่งเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เป็นระยะที่เกิดจากการเรียนรู้ได้มากที่สุดในชีวิต การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นสิ่งจำเป็นที่จะเตรียมความพร้อมในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล การจัดจัดทำแผนการศึกษาจึงมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนไปตามสังคมสภาพแวดล้อม และชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้ตามเกณฑ์มาตรฐานกำหนด

2. นโยบายและภารกิจการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยที่ผ่านมามีชื่อเรียกหลากหลาย เช่น การอนุบาลศึกษา การศึกษาก่อนประถมศึกษา การศึกษาก่อนวัยเรียน และการศึกษาปฐมวัย แต่ไม่ว่าจะเรียกว่าอย่างไร ความหมายที่เป็นสากลจะหมายถึง การจัดการศึกษาในลักษณะการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กแรกเกิด – 5 ปี ก่อนเข้าเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา ประเทศไทยมีการจัดการศึกษาปฐมวัยมานานกว่า 50 ปี มีสถานศึกษาหลายประเภท เช่น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนอนุบาลเอกชน ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โรงเรียนเทศบาล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเมื่อมีประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 12 ทำให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน สามารถจัดการศึกษาได้เอง

การจัดการศึกษาปฐมวัยใช้ทฤษฎีองค์ความรู้ด้านการศึกษาหลายทฤษฎีตามความเชื่อของผู้จัดแต่ละแห่ง ความรู้เหล่านี้มีการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับ รวมทั้งมีการศึกษา

ค้นคว้า วิจัยอย่างต่อเนื่อง กรมวิชาการ (ปัจจุบันคือสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา) กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำแนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา เมื่อ พ.ศ. 2539 ซึ่งต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงแนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา และประกาศใช้เป็นหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 และได้พัฒนาเป็นหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน หลักสูตรดังกล่าวครอบคลุมอายุเด็กปฐมวัย ตั้งแต่แรกเกิด - 5 ปี โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนตามช่วงอายุ คือ อายุแรกเกิด - 3 ปี และอายุ 3 - 5 ปี ซึ่งในช่วงกลุ่มอายุแรก การอบรมการเลี้ยงดูจะมุ่งเน้นที่พ่อแม่และครอบครัว ส่วนช่วงกลุ่มอายุหลังมีสถานศึกษาดูแล ได้แก่ การศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ จัดการศึกษาปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 - 2 ดูแลเด็กอายุ 4 - 5 ปี ส่วนการศึกษาเอกชนจัดการศึกษาปฐมวัย ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1 - 2 - 3 ดูแลเด็กอายุ 3 - 5 ปี นอกจากนั้นยังมีสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดูแลเด็กอายุ 3 ปีขึ้นไป สถานศึกษาที่เป็นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของสถานประกอบการและกระทรวงสาธารณสุข การจัดการศึกษาและดูแลเด็กปฐมวัยเหล่านี้ ต้องเอาใจใส่ดูแลทั้งเรื่องการเจริญเติบโตทางร่างกาย สุขภาพกายและจิต การจัดประสบการณ์ให้เกิดพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา พัฒนาสูงสุดเต็มตามศักยภาพ

การที่มีหลายหน่วยงานจัดการศึกษาระดับปฐมวัย แม้จะใช้หลักสูตรเดียวกัน แต่ปัจจัยพื้นฐานทางด้านครอบครัว ความรู้ ประสบการณ์ และความพร้อมของหน่วยงานที่จัดมีความแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะคุณภาพชีวิตของพ่อแม่ผู้ทำงานที่ทิ้งภาระการเลี้ยงดูลูกเล็ก ๆ ไว้กับผู้สูงอายุและผู้รับจ้างที่ไม่มีความรู้ ทำให้ไม่สามารถพัฒนาเด็กได้อย่างเต็มที่ ตลอดจนปัญหาด้านเศรษฐกิจ ความยากจน ทำให้เด็กจำนวนมากเกิดภาวะทุพโภชนาการ ดังปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 - 2549 บทที่ 2 ที่กล่าวถึงปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันเกี่ยวกับเด็กปฐมวัย ดังนี้ ความไม่พร้อมของเด็กปฐมวัยส่วนหนึ่งมีสาเหตุสำคัญจากสภาพทุพโภชนาการ มีงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นผลจากการขาดอาหารต่อการพัฒนาการทางสมอง พัฒนาการทางร่างกาย จนถึงขั้นพิการ เช่น งานวิจัยของ รศ.พญ.นิตยา คชภักดี จากการศึกษาสภาพโภชนาการเด็ก 14 หมู่บ้าน 5 จังหวัดทางภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่าง พ.ศ. 2533 - 2539 พบว่า ผลกระทบของภาวะทุพโภชนาการและขาดแคลนอาหารของเด็กอายุ 3 - 6 ปี ในหมู่บ้านดังกล่าว มีการเจริญเติบโตไม่สมวัยและมีปัญหาด้านการพัฒนาทางสมองถึงร้อยละ 25 ระดับเขาวัวปัญญา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำกว่าปกติ การขาดแคลนอาหารในวัยเด็ก มิได้มีผลกระทบต่อพัฒนาการด้านร่างกายเท่านั้น ยังผลกระทบต่อสมองของเด็ก แพทย์ยืนยันว่าสมองของเด็กจะเติบโตเร็วที่สุดในช่วงวัยแรกเกิด - 6 ปี แต่ถ้าไม่ได้รับสารอาหารเพียงพอจะทำให้สมองไม่เติบโตและพัฒนาการตามวัยได้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 - 2549 จึงได้กำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาตั้งแต่แรก

เกิดจนตลอดชีวิตและมีเป้าหมายให้เด็กปฐมวัยอายุแรกเกิด - 5 ปี ทุกคน ได้รับการพัฒนาและเตรียมความพร้อมทุกด้านก่อนเข้าสู่ระบบการศึกษา ในการดำเนินงานของรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นการวางรากฐานชีวิตทุกด้านให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ มีความสามารถสร้างสรรค์สังคมไทยและสังคมโลก โดยดำเนินการร่วมกันทั้งกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ

จากสภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยในชนบทที่มีความขาดแคลนทั้งสถานศึกษา บุคลากร และสื่ออุปกรณ์ ประกอบกับสภาพความเป็นอยู่ของเด็กและผู้ปกครองที่มีความยากจนขาดแคลนในทุก ๆ ด้าน รัฐบาลจึงมีนโยบายให้พัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัยในชนบทให้มีคุณภาพเท่าเทียมกับสถานศึกษาในเมือง โดยให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาคัดเลือกสถานศึกษาเป็นศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ตามเกณฑ์คัดเลือกศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2548 เป็นต้นไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึง นโยบายของรัฐและภารกิจในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาหรือการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 42 - 46) การจัดการศึกษาในระยะแรกสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จัดตามนโยบายของรัฐที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมติคณะรัฐมนตรี โดยจัดทำเป็นโครงการ ได้แก่ โครงการส่งเสริมการศึกษาในท้องถิ่นที่ใช้ภาษาอื่นมากกว่าภาษาไทย โครงการการจัดชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา การดำเนินงานในระยะนี้เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเป็นตัวอย่าง และเพื่อการศึกษาวิจัยผลการดำเนินงานพบว่าเด็กวัย 4 - 6 ปี มีวุฒิภาวะสูงขึ้น มีความสามารถในการเรียนรู้และมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น

ในปีการศึกษา 2524 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รับผิดชอบจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ขณะนั้นมีโรงเรียน 3,585 โรงเรียน นักเรียน 144,000 คน และเปิดชั้นเด็กเล็กเพียงชั้นเดียว ส่วนอนุบาล 2 ปี มีเฉพาะในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ซึ่งรับมาจากกรมสามัญศึกษารวม 77 โรงเรียน จังหวัดละ 1 โรงเรียน และได้จัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก 1 ปี ใน 37 จังหวัด

ในปี พ.ศ. 2529 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินงานโครงการอนุบาลชนบท สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้ดำเนินการเปิดชั้นอนุบาลชนบทเริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2529 เป็นต้นมา และเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้มีหน้าที่ครอบคลุมการจัดการศึกษาในระดับอนุบาลด้วย นอกจากนี้ก็ยังมีโครงการดำเนินการจัดอนุบาล 3 ขวบ เพื่อเป็นการทดลองในภูมิภาคต่าง ๆ คือที่โรงเรียนอนุบาล

สามเสน อนุบาลนครนายก อนุบาลแพร่ อนุบาลสุรินทร์ และอนุบาลชุมพร ซึ่งได้ดำเนินการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ในช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 – 2539) ได้มีนโยบายส่งเสริมการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อให้เด็กวัยก่อนประถมศึกษาที่มีพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญาตามศักยภาพ มีคุณธรรมและมีความพร้อมในการเข้าเรียนระดับประถมศึกษา โดยการจัดขยายการจัดการศึกษาชั้นอนุบาลให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7 กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายปฏิรูปการศึกษา และมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการจัดชั้นอนุบาล 3 ขวบ

ในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ได้ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ให้กับเด็กที่มีอายุ 3 – 5 ปี ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ และเน้นการพัฒนาในด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคมและสติปัญญาเป็นสำคัญ

ในระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในแต่ละระดับ มีดังนี้

ระดับกรม มีหน้าที่รับผิดชอบส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษา พัฒนาหลักสูตร และสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา ศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนา การนิเทศ ติดตาม กำกับ ประเมินผลการดำเนินงานและเสนอแนะแนวทางการบริหารและการปฏิบัติงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระดับจังหวัด มีหน้าที่รับผิดชอบ สนับสนุน ส่งเสริมปัจจัยในการพัฒนาศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งจัดตั้งที่โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ทำหน้าที่รวบรวม ข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนะการวางแผนการดำเนินงานของหน่วยงานและโรงเรียนในสังกัด สนับสนุนงบประมาณ บุคลากร วิชาการ นิเทศ ติดตาม กำกับ วิจัย ประเมินผล เพื่อรายงานผลการดำเนินงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระดับอำเภอ / กิ่งอำเภอ มีหน้าที่รับผิดชอบรวบรวมข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนะการวางแผนการดำเนินงานของ โรงเรียนในสังกัด สนับสนุนงบประมาณ บุคลากร วิชาการ นิเทศ ติดตาม กำกับ ประเมินผลและรายงานผลการปฏิบัติงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระดับโรงเรียน มีหน้าที่ในการจัดทำข้อมูลสารสนเทศเบื้องต้น โดยจัดทำสำมะโนนักเรียนที่มีอายุถึงเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดในเขตบริการ รวบรวมจำนวนนักเรียนพร้อมรายชื่อเพื่อติดตามให้มาเรียน เพื่อให้สามารถบริการได้อย่างทั่วถึง วางแผนการรับเด็กเข้าเรียน ดำเนินงานตามนโยบายการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา จัดทำแผนงาน / โครงการ เพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียน จัดครูเข้าสอน ให้ความสำคัญ

ช่วยเหลือสนับสนุนแก่ครูผู้สอน การจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก จัดบริการในด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัย ความปลอดภัยในด้านโภชนาการ และความปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ จัดให้มีการปฐมนิเทศ การประชาสัมพันธ์และการใช้ความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง เพื่อพัฒนาเด็ก และการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย บริหารงบประมาณให้ตรงตามวัตถุประสงค์ ตามระเบียบและสนองความต้องการในการจัดนิเทศ ติดตาม กำกับ ประเมินผล และรายงานผลการจัดการศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดมี 3 รูปแบบ ดังตารางที่ 5 คือ

ตารางที่ 5 รูปแบบการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

หลักสูตร	รูปแบบที่ 1	รูปแบบที่ 2		รูปแบบที่ 3		
	1 ปี	2 ปี		3 ปี		
ช่วงอายุ	5 ปีบริบูรณ์ ถึง 6 ปี หรืออายุก่อนเกณฑ์ภาคบังคับ 1 ปี	อนุบาล 1	อนุบาล 2	อนุบาล 3 ขวบ	อนุบาล 1	อนุบาล 2
		4 ปีบริบูรณ์ ถึง 5 ปี		เด็กที่จะเข้าเรียนอนุบาล 3 ขวบ ต้องมีอายุ 3 ปีบริบูรณ์ ถึง 4 ปี		

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2547 : 44)

การจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการตามแนวการจัดประสบการณ์และแผนการจัดประสบการณ์ในระดับก่อนประถมศึกษา โดยยึดหลักการในการจัดด้วยการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยการเล่นและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การจัดสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาการของเด็ก พัฒนาบุคลากรให้มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก และมีทักษะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ หลักในการจัดประสบการณ์ดังกล่าว มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาการทุก ๆ ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม และสติปัญญา มีความมุ่งมั่นให้เด็กเรียนรู้เนื้อหาวิชา แต่ต้องการให้พัฒนาคุณลักษณะด้านพัฒนาการรับรู้และประสาทสัมผัส พัฒนาการสื่อสาร โดยการฟัง การพูด (ภาษา ท่าทาง คำพูด) พัฒนาด้านบุคลิกภาพ มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีการตัดสินใจได้ถูกต้อง รู้จักคิดวางแผนในการทำกิจกรรม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี

ความสุข มีความรัก ชื่นชมและภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่ดีของชาติ และมีคุณธรรม จริยธรรม จัดกิจกรรมในลักษณะบูรณาการเป็นหน่วยการสอนให้เด็กพัฒนาเต็มตามความสามารถของแต่ละคน และยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูจะเป็นผู้ควบคุมกิจกรรมและอำนวยความสะดวกแก่เด็ก เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมเต็มที่

การจัดกิจกรรมและประสบการณ์สำหรับเด็กก่อนประถมศึกษาดังกล่าว ได้มีการ ประเมินความสามารถและพัฒนาการของเด็กในการแสดงพฤติกรรมที่คาดว่าจะปรากฏในแต่ละ ช่วงอายุ เพื่อนำผลมาเป็นข้อมูลในการพิจารณาเสริมประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาทุกด้าน เต็มตาม ศักยภาพของแต่ละคน มิได้เป็นการประเมินเพื่อตัดสินได้หรือตก วิธีการประเมินมีหลายวิธี เช่น การสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์ และการศึกษาผลงาน ตัวอย่างผลการประเมินพัฒนาการทาง กายและสติปัญญา นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ในปีการศึกษา 2542 ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติได้ทำการประเมินโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4,040 คน ทั้ง 12 เขตการศึกษา จำนวน 26 จังหวัด ผลการประเมินในภาพรวมพบว่า คะแนนเฉลี่ยร้อยละและระดับพัฒนาการเฉลี่ย เท่ากับ 50.76 และ 3.25 และพบว่านักเรียน ร้อยละ 9 อยู่ในระดับต่ำกว่าปกติ

ในส่วนของการพัฒนาการทางกาย ซึ่งประกอบด้วย ความแข็งแรง การเจริญเติบโต และสุขนิสัย พบว่า พัฒนาการทางด้านสุขนิสัยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละสูงสุดเท่ากับ 85.65 นักเรียน ร้อยละ 87 มีพัฒนาการดีและระดับดีมาก ซึ่งมีพัฒนาการด้านการเจริญเติบโตและความแข็งแรง มี คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 77.90 และ 65.87 โดยมีร้อยละนักเรียนเท่ากับ 78 และ 37 มีระดับพัฒนาการดี และดีมาก ตามลำดับ ซึ่งผลการประเมินส่วนนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์ ซึ่ง ได้ดำเนินการวิเคราะห์ผลกระทบจากตัวแปรอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น ตัวแปรเรื่องเพศ อายุ ที่ตั้งของ โรงเรียน เป็นต้น

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ศึกษาและวิจัย พัฒนาจิตพิสัยร่วมกับกระบวนการคิดในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งผลการศึกษา ในระยะแรก พบว่า เด็กที่ได้รับการทดลองการจัดประสบการณ์โดยวิธีการ 6 M และการเสริมพลัง จิตใจด้วยวิธีการทางบวก พร้อมทั้งได้ทำการประเมินพัฒนาการเด็กด้วย โดยใช้แนวทางของ Lowenfeld ซึ่งผลจากการประเมินภาพรวมส่วนใหญ่ เด็กอยู่ในเกณฑ์พัฒนาการทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจสูงขึ้น และเป็นไปตามเกณฑ์การพัฒนาของเด็กในวัยนี้ สภาพของอารมณ์และจิตใจ เด็กวัยนี้ เมื่อได้รับความรัก ความเมตตา ความอบอุ่นจากครู เพื่อน ๆ ในโรงเรียน และจากบุคลากร ในโรงเรียนเป็นผลทำให้เด็กอยากไปโรงเรียน มีพฤติกรรมที่ดี ให้ความร่วมมือและสนใจกิจกรรม สูงขึ้น มีความรับผิดชอบต่อตนเองดีขึ้น ร้อยละ 83.75 และรับผิดชอบต่อการเรียนดีขึ้นร้อยละ 90.84 ดังนั้น หากเด็กได้รับการฝึกและได้รับการจัดประสบการณ์ด้วยวิธีการวิจัยนี้จนสิ้นสุดตลอด

ระยะเวลาที่อยู่โรงเรียนและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสิ่งที่ตีแก่เด็กด้วยแล้ว ก็จะทำให้เด็กมีพื้นฐานคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ผ่านมา ซึ่งจัดได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งในแต่ละแห่งมีความเหลื่อมล้ำด้านความพร้อม คุณภาพและการยอมรับของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดโรงเรียนเครือข่ายสหวิทยาเขตมหามงคลขึ้น เพื่อให้โรงเรียนเครือข่ายได้พัฒนาคุณภาพการศึกษา ทำหน้าที่ให้และรับบริการวิชาการต่าง ๆ ในส่วนของเครือข่ายสหวิทยาเขตโรงเรียนอนุบาลได้กำหนดให้โรงเรียนใช้รูปแบบและสัญลักษณ์โรงเรียนในระดับอำเภอทุกอำเภอ ๆ ละ 1 โรงเรียน และอาจจะขยายไปยังโรงเรียนอื่น ๆ ที่มีความพร้อมและศักยภาพเต็มที่ในการเป็นแม่ข่าย ทั้งนี้ได้เริ่มเตรียมความพร้อมการจัดทำโรงเรียนลูกข่ายเป็น “โรงเรียนอนุบาล...(ระบุชื่ออำเภอ)” หรือ “โรงเรียนราชวินิต...(ระบุชื่อจังหวัด)” เป็นต้น การได้รับการสนับสนุนของโรงเรียนลูกข่าย เช่น การปรับปรุงรูปแบบการบริหารโรงเรียน การปรับปรุงรูปแบบการจัดประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอน การจัดทำสื่อ การประเมินพัฒนาการนักเรียน การนิเทศ กำกับดูแลและรับรองมาตรฐานจากโรงเรียนต้นแบบ การพัฒนาบุคลากรครูและผู้บริหารโรงเรียน การหมุนเวียนการสนับสนุนปัจจัยจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

จากบทบาทหน้าที่และภารกิจที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งได้พัฒนาการดำเนินงานด้านนี้มาโดยตลอด ทั้งในด้านหลักสูตรและการพัฒนาบุคลากร จนกระทั่งปัจจุบัน ปีการศึกษา 2543 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีนักเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา จำนวนถึง 1,469,189 คน คิดเป็นร้อยละ 22 ของนักเรียนทั้งหมด 6,724,390 คน และขณะนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มุ่งเน้นให้มีการจัดการศึกษาปฐมวัยครอบคลุมทุกพื้นที่ จัดกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้เด็กปฐมวัยได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกัน
2. เน้นการพัฒนาความพร้อมทุกด้าน ความมีเหตุผล ความสามารถ ค่านิยม

คุณธรรม จริยธรรม

3. ขยายขอบข่ายและแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการในแต่ละท้องถิ่น

4. เสริมสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อม

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดร้อยเอ็ด

ปัญหาการดำเนินงานจากผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ที่ได้จัดการศึกษาระดับการศึกษาปฐมวัยหรืออนุบาล ประจำปีการศึกษา 2548 จากสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประสบปัญหาหลายประการ อาทิ ในด้านการจัดการศึกษาระดับการศึกษาปฐมวัย ยังมีเด็ก 3 – 5 ปีอีกบางกลุ่ม ยังไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในชนบท นักเรียนที่มีโอกาสเข้ารับการศึกษายังมีพัฒนาการไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดทุกด้าน โดยมีพัฒนาการด้านร่างกายอยู่ในระดับดี ด้านอารมณ์ สังคม ปานกลาง และด้านสติปัญญาค่อนข้างต่ำ ขาดแคลนบุคลากรที่จบในสาขาปฐมวัย ครูสอนไม่ครบชั้นตลอดทั้งงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนไม่เพียงพอ ด้านพฤติกรรมการสอนของครูยังยึดตนเองเป็นสำคัญ นักเรียนคอยปฏิบัติตามคำสั่งของครูอย่างเดียว ทำให้เด็กขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ครูขาดเทคนิคและวิธีการสอนใหม่ ๆ และครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่จบสาขาปฐมวัยโดยตรง ด้านสื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ และคับแคบเกินไป ด้านการวัดผลไม่ได้กำหนดรูปแบบที่แน่นอน รวมทั้งการประเมินผลไม่ได้มุ่งตรงต่อมาตรฐานคุณภาพการเรียนรู้ตามมาตรฐานได้ทั่วถึง ขาดการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยไม่ได้นำผลจากการวัดมาตัดสินผลการสอบว่าได้หรือตก แต่เป็นการนำผลเพื่อมาจัดประสบการณ์ให้กับวัยเด็กมากยิ่งขึ้น ด้านผู้ปกครองยังมุ่งเน้นให้ครูสอนเด็กให้อ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณเป็น นอกจากนี้หน่วยงาน / สถานศึกษาประสบปัญหาเรื่องการขาดแคลนปัจจัยด้านบริหาร โดยเฉพาะบุคลากรและงบประมาณจำกัด ไม่สามารถจัดหาสื่อหรือเทคโนโลยีมาทดแทนได้ เป็นผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการปฏิบัติงานการวิจัยด้านการศึกษา โดยเฉพาะระดับการศึกษาปฐมวัยมีน้อยมาก และคุณภาพครูผู้สอนขาดประสิทธิภาพในการสอนด้านคุณธรรม จริยธรรม ในความสำคัญต่อหน้าที่

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดร้อยเอ็ด นับว่าประสบปัญหาหลายประการ ดังนั้นผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอนชั้นปฐมวัย และคณะกรรมการสถานศึกษา ในฐานะผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยตรงกับการดำเนินงานการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย จำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว เริ่มตั้งแต่ การวางแผน การกำหนดนโยบาย การดำเนินงาน ที่จะส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

จิตวีรธรรม บุญวีรบุตร (2545 : 46) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ในโรงเรียนเครือข่ายสหวิทยาเขต สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า

1. ด้านครูผู้สอน ทั้งโดยรวมและรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางและด้านที่มีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรก คือ เวลาที่ใช้ในการเตรียมการสอนไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก และขาดความรู้ความชำนาญในการสอน

2. ด้านหลักสูตร ทั้งโดยรวมและรายด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ด้านที่มีปัญหาสูงสุด 2 อันดับแรก คือ ขาดเอกสารคู่มือประกอบหลักสูตรที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน และครูไม่เข้าใจหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540

3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งโดยรวมและรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยและด้านที่มีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรกคือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง ครูขาดการเตรียมแผนการจัดประสบการณ์ก่อนทำการสอนและครูไม่ใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายในกระบวนการเรียนการสอน

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2545 : 1 – 2) ได้วิจัยศึกษาภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการจัดการศึกษาและการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย จำแนกเป็นรายด้าน โดยภาพรวมแล้ว โรงเรียนมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ ปรัชญาและเป้าหมายการจัดการศึกษาปฐมวัย บุคลากรที่มีลักษณะเหมาะสมกับการเป็นครูปฐมวัยและการจัดการด้านอาคารสถานที่

2. ด้านคุณภาพการบริการที่จัดให้แก่ผู้เรียนในโรงเรียนเป็นรายด้าน โดยรวมแล้ว โรงเรียนมีศักยภาพด้านคุณภาพการบริการที่จัดให้แก่ผู้เรียนใน โรงเรียนอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก แนวการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและการบริการที่ให้กับนักเรียน

3. ด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัย โดยภาพรวมแล้ว โรงเรียนมีศักยภาพด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ เด็กปฐมวัยร่าเริง ยิ้มแย้ม มีความสุข แสดงอารมณ์เหมาะสมกับสถานการณ์ มีน้ำหนักร่างกายและส่วนสูงเหมาะสมเป็นไปตามเกณฑ์ ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับสภาพและวัย การใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็กได้คล่องแคล่วและประสาน

สัมพันธ์กัน ทำงานอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ใช้ภาษาได้ตอบสนองทนาได้เหมาะสมกับวัย และมีวินัยในตนเองและมีความรับผิดชอบ

ณัฐภูมิ เล็กถวิลวงศ์ (2546 : 75) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ด้านวิชาการ บุคลากร ในอบต. และครูที่เลี้ยงขาดความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ด้านงบประมาณ งบประมาณไม่เพียงพอ การจัดสรรล่าช้า ทั้งส่วนกลางและจากองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการบริหารงานบุคคล ขาดการพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะครูที่เลี้ยงหรือผู้ดูแลเด็ก ไม่มีบุคลากรด้านการศึกษาในองค์การบริหารส่วนตำบล และด้านการบริหารทั่วไปขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชน ขาดกฎระเบียบแนวทางการปฏิบัติในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม

กนกพร ชูชะเอม (2548 : 78) ได้ทำวิจัย เรื่อง สภาพการจัดการศึกษาตามความคิดเห็นของครูปฐมวัยในสถานศึกษาระดับปฐมวัย เอกชน จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับสภาพการจัดการศึกษาตามความคิดเห็นของครูปฐมวัยในสถานศึกษาระดับ ปฐมวัยเอกชน จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริม พัฒนาการเด็ก ด้านการบริหารสถานศึกษา ด้านบุคลากร ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร และ ด้านการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม ผลการเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการศึกษาตามความคิดเห็นของครูปฐมวัยในสถานศึกษาระดับปฐมวัยเอกชน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ข้อเสนอแนะ สภาพการจัดการศึกษาตามความคิดเห็นของครูปฐมวัยในสถานศึกษา ระดับปฐมวัยเอกชน จังหวัดนครปฐม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา คือ ควรมีการส่งเสริมและ สนับสนุนให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมวางแผนและแนวทางการจัดการเรียนรู้ของเด็ก ควรเชิญ วิทยากรและผู้มีประสบการณ์ด้านต่างๆ ร่วมวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย

พระมหาพงศ์พิสิฏฐ์ สุเมโธ สมทอง (2548 : 79) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้เด็กปฐมวัยของครูที่เลี้ยง ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การจัดการประสบการณ์การเรียนรู้เด็กปฐมวัยของครูที่เลี้ยงศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง กิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กิจกรรมกลางแจ้ง ส่วนกิจกรรมเกมการศึกษาอยู่ในอันดับน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมพบว่า กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ พบว่า การจัดกิจกรรมให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกาย ประกอบเพลงหรือคำคล้องจอง อยู่ในอันดับสูงที่สุด ส่วนการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กคิดหาวิธีเคลื่อนไหว

ทั้งที่ต้องเคลื่อนที่และไม่ต้องเคลื่อนที่เป็นรายบุคคล เป็นคู่ หรือเป็นกลุ่ม อยู่ในอันดับสุดท้าย กิจกรรมสร้างสรรค์ พบว่า การจัดกิจกรรมให้เด็กได้วาดภาพสร้างสรรค์ตัวต่อต่าง ๆ อยู่ในอันดับสูงที่สุด ส่วนการจัดกิจกรรมให้เด็กได้ประดิษฐ์ผลงานทางศิลปะโดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น อยู่ในอันดับสุดท้าย กิจกรรมเสรี พบว่า การจัดเวลาให้เด็กได้เล่นกิจกรรมที่ประกอบไปด้วยแท่งไม้ที่มีขนาดและรูปทรงต่าง ๆ อยู่ในอันดับสูงที่สุด ส่วนการจัดเวลาให้เด็กได้เล่นเกี่ยวกับมุมร้านค้า เพื่อให้เด็กได้เล่นซื้อขายสิ่งของต่าง ๆ อยู่ในอันดับสุดท้าย กิจกรรมเสริมประสบการณ์ พบว่า การจัดกิจกรรมให้เด็กได้แสดงออกเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน ด้วยการร้องเพลงเล่นเกมท่องคำคล้องจอง อยู่ในอันดับสูงที่สุด ส่วนการเชิญวิทยากรในท้องถิ่น มาให้ความรู้โดยการเล่านิทานแทนผู้สอน เช่น ผู้สูงอายุ หรือพ่อแม่ ทหาร ตำรวจ หมอ เป็นต้น อยู่ในอันดับสุดท้าย กิจกรรมกลางแจ้ง พบว่า การจัดเวลาให้เด็กได้เล่นอย่างอิสระ ตามจินตนาการและความต้องการของเด็ก อยู่ในอันดับสูงที่สุด ส่วนการจัดกิจกรรมบ้านจำลองสำหรับเด็ก ที่ทำด้วยเศษวัสดุประเภทผ้าใบ กระสอบป่าน ให้เด็กได้เล่นบทบาทสมมติตามจินตนาการของเด็ก อยู่ในอันดับสุดท้าย กิจกรรมเกมการศึกษา พบว่า การจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสี เช่น เกมจับคู่ภาพที่มีสีต่างกันอยู่ในอันดับสูงที่สุด ส่วนการจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของพื้นที่ เช่น เกมตารางสัมพันธ์ (เมตริกเกม) เกมอุปมาอุปไมย เกมหาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของเครื่องใช้ อยู่ในอันดับสุดท้าย

สมยศ มีศิลป์ (2548 : 81) ได้ศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา การดำเนินงานจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาการจัดการศึกษาส่วนใหญ่มี 5 ด้านคือ ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ด้านความปลอดภัย สุขภาพอนามัยและโภชนาการ รายการที่มีปัญหา มากที่สุดคือ การตรวจสอบคุณภาพอาหารเสริม (นม) รองลงมาคือ กิจกรรมการนิเทศ การผลิตสื่อ การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่นำมาใช้

วิวรรณ เขตมรรคา (2548 : 79) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยใน โรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านงบประมาณมีปัญหาอยู่ในระดับมาก ส่วนด้าน วิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารทั่วไป อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบ ผู้บริหารกับครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารกับครูผู้สอน โดยมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ เขต 1 ทั้งโดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน

เกียรติขจร ชัยอมฤต (2550 : 137) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านการบูรณาการการเรียนรู้ ด้านการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม และด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก, ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก เมื่อเปรียบเทียบระดับการดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดร้อยเอ็ดของผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

ถวีวรรณ ยิ้มกระโทก (2550 : 82) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กปฐมวัยของผู้ดูแลเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ความคิดเห็นของครูผู้ดูแลเด็กเกี่ยวกับปัญหาการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครราชสีมา พบปัญหาคือ ขาดสื่อประเภทเกมการศึกษา และส่วนใหญ่ไม่เน้นให้เด็กเล่นเกม ขาดสื่อและของเล่นเสริมประสบการณ์ อายุของเด็กในห้องเรียนแตกต่างกัน ทำให้เกิดความยุ่งยากในการจัดประสบการณ์ ขาดอุปกรณ์การเล่นกลางแจ้ง และขาดงบประมาณในการจัดทำสื่อ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ฮาชิโมโตะ (Hachimoto. 1996 : 2352) ได้ศึกษาเรื่องความเชื่อและการปฏิบัติของครูสอนเด็กเล็กที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้นักเรียนแก้ข้อขัดแย้งในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ โดยอาศัยการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับครู 2 คน ที่สอนระดับอนุบาลและชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งได้เข้าร่วมใน โครงการจัดการศึกษา โดยใช้ทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ในโรงเรียนในมลรัฐมิสซูรี ผลการศึกษาพบว่า ครูมีส่วนร่วมในการทำงานกับนักเรียนภายใต้สถานการณ์เฉพาะเท่านั้น เมื่อนักเรียนขอร้องให้ครูช่วยเหลือครูสามารถเข้าร่วมการทำงานกับนักเรียนในลักษณะที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งด้วยตัวนักเรียนเอง ครูกลุ่มนี้มีลักษณะสอดคล้องตามกรอบความคิดที่ส่งเสริมการแก้ข้อขัดแย้งหรือปัญหาของนักเรียน เช่น สอนให้นักเรียนมียุทธวิธีในการปฏิบัติเพื่อจัดการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งส่งเสริมให้นักเรียนมีเจตคติเชิงบวกในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน นอกจากนี้ยังพบว่า ครูมีความเชื่อเกี่ยวกับการส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่สอดคล้องกับกรอบความคิดในเชิงทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้และสะท้อนให้เห็นถึงการมีความสามารถในการปฏิบัติการสอนตาม

ทฤษฎีดังกล่าวได้ โดยครูได้บูรณาการการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งไว้เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของหลักสูตรและได้เสริมสร้างให้นักเรียนมีความสามารถในการจัดการภายในห้องเรียนกับปัญหาข้อขัดแย้ง โดยอาศัยการมีประสบการณ์ที่หลากหลาย

บูฟอร์ด (Buford. 1997 : 5688 – A) ได้ทำการวิจัยเรื่องทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อการเรียนการสอนระดับอนุบาล ได้ข้อเสนอจากผลการวิจัย พบว่า การสอนชั้นอนุบาลควรเน้นพัฒนาการอารมณ์เป็นลำดับแรก การพัฒนาการทางร่างกายเป็นลำดับถัดมา และควรมีกิจกรรมที่จะช่วยให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองให้มากที่สุด

มอนตาญ (Montague. 1998 : 702 – A) ได้ศึกษาการเรียนรู้อ่านเขียนของนักเรียนอนุบาลที่พูด 2 ภาษา พบว่า มีผู้ปฏิบัติต่าง ๆ คิดหาประสิทธิภาพของการสำรวจการเรียน 5 วิธีการของการใช้ภาษา 2 ภาษา ของเด็กอนุบาล เพื่อจะได้เขียนได้ ขณะที่การใช้ 2 ภาษาจะผูกพันกับกระบวนการเรียนที่เป็นหลักสูตรของ โรงเรียน ข้อมูลที่รวบรวมประจำวัน การได้ยิน และการบันทึกวิดีโอเทป การสัมภาษณ์นักเรียน ทดลองการเรียนเพื่อวัดทักษะการมีส่วนร่วมในการพูดภาษาสเปนหรือฟิงบ้าง โดยสมาชิกครอบครัวเป็นระยะ ๆ การศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผลสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้ทางภาษาของเด็กอนุบาล พัฒนาการของการใช้ 2 ภาษาร่วมกัน รวมถึงการคิดสร้างสรรค์รู้จักแบ่งผลประโยชน์ของตนเองและสาธารณะ กลุ่มขุนนางจึงให้ความสำคัญกับการอ่านออกเขียนได้มากในกระบวนการปฐมนิเทศในการจัดหลักสูตรของโรงเรียนนั้น ๆ

อัลบูรี่ (Albury. 1999 : 5687 – A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาเกณฑ์สำหรับก่อตั้งโรงเรียนอนุบาลประจำตำบล จากผลการวิจัย พบว่า เกณฑ์การจัดตั้งต้องพิจารณาถึงสถานการณ์งบประมาณ การสรรหาครู โครงสร้างของหลักสูตรให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของชุมชน

พีค (Peak. 1999 : 2261 – A) ได้ศึกษาการเรียนเพื่อไปโรงเรียนในญี่ปุ่น การเปลี่ยนแปลงจากบ้านสู่โรงเรียนของเด็กก่อนประถมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า

ตอนที่ 1 เป็นการตอบคำถามหรือข้อสงสัยที่ว่า พ่อ – แม่ ผู้ปกครองมีการเตรียมลูกของตน เพื่อให้มีพฤติกรรมที่ทางโรงเรียนก่อนประถมศึกษาต้องการอย่างไร จากการสัมภาษณ์พบว่า คุณแม่ชาวญี่ปุ่นคิดว่าพฤติกรรมของลูกขณะอยู่ที่บ้านกับอยู่ที่โรงเรียนแตกต่างกัน ชีวิตของลูก ๆ ที่อยู่บ้านจะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์หรือกติกาที่ว่า ต้องตามใจหรือเอาใจและยึดความต้องการของตน แต่ชีวิตในโรงเรียนจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ต้องกล้าแสดงความคิดเห็นและเข้ากับเพื่อน

ตอนที่ 2 เพื่อหาคำตอบข้อสงสัยที่ว่า โรงเรียนก่อนประถมศึกษาในญี่ปุ่นจัดบรรยากาศการเรียนการสอนอย่างไร เช่น การจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียน

นุคตากรที่รับผิดชอบรายการการจัดกิจกรรมประจำวันในชั้นเรียนพบว่า ทั้ง โครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียนและกิจกรรมประจำวันของเด็กต่าง ๆ ไม่ได้เขียนเอาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะหลักสูตรเพื่อเตรียมสร้างพื้นฐานทางลักษณะนิสัย และทัศนคติของเด็ก

ตอนที่ 3 เพื่อตอบคำถามที่ว่า เด็ก ๆ ชาวญี่ปุ่นเปลี่ยนจากชีวิตในบ้านไปสู่โรงเรียนได้อย่างไร พบว่า เด็ก ๆ จะผ่านพิธีกรรมก่อน ไปโรงเรียนวันแรก ความยากลำบากในการปรับตัว และปัญหาพฤติกรรม

แบลค (Black, 2001 : 3304 – A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางสังคมและรูปแบบของการสื่อสารในเด็กก่อนวัยเรียนที่มีความคุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกัน ผลการวิจัยพบว่า ความแตกต่างของสถานภาพทางสังคมในรูปแบบของการสื่อสาร จะมีความสัมพันธ์กับเพศและสภาพของเด็กที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกัน เด็กหญิงจะมีสัดส่วนของการพูดคุยต่อเนื่องสูงกว่าเด็กเพศชาย แต่เด็กชายมีสัดส่วนของการพูดคุยแบบไม่ต่อเนื่องสูงกว่าเด็กหญิง

จากการศึกษางานวิจัยทั้งภายในและต่างประเทศพอสรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยความรู้ของครูผู้สอน และการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมนั้นควรจะต้องมีการเตรียมการสอนที่ดี และมีสื่อการเรียนการสอนที่ครบถ้วน พร้อมทั้งมีการประเมินพัฒนาการกำกับติดตาม ปัญหาการจัดการจัดประสบการณ์ปฐมวัยที่มีความเร่งด่วน คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม กิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียน ได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง ครูขาดการเตรียมแผนการจัดประสบการณ์ก่อนทำการสอน และครูไม่ใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายในกระบวนการเรียนการสอน จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานตามหลักการจัดประสบการณ์ปฐมวัยในสถานศึกษา ว่ามีการดำเนินงานเกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักการจัดประสบการณ์ปฐมวัยในสถานศึกษาอยู่ในระดับใด เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนางานที่รับผิดชอบและเป็นแนวทางแก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนางานให้มีประสิทธิภาพและก้าวหน้าต่อไป